

مجموعه پرسش ها و پاسخهای تاریخ 1 ایران و جهان باستان (درس یک تا یازده) - تهیه کننده: محمد امیری سرگروه تاریخ استان خوزستان

درس یکم (تاریخ و تاریخ نگاری)

- 1- **واژه تاریخ دارای معانی مختلفی است، آنها را نام ببرید ؟ الف- مجموعه حوادث و رویدادها فرد و جامعه در گذشته- ب- علم و روشهای علمی که بوسیله آن رویدادهای گذشته بر اساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می شوند - ج- تعیین روز و ماه و سال یعنی تقویم سالانه**
- 2- **تاریخ روابط ایران و عراق در دوره پهلوی در کدام تعریف از تاریخ قرار میگیرد؟ علم و روشهای علمی که بوسیله آن رویدادهای گذشته بر اساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می شوند**
- 3- **زمانی که تاریخ در نوشته ها و زبان مردم بکار میرود، منظور از آن چیست؟ منظور از آن علم و روشهای علمی است که بوسیله آن رویدادهای گذشته بر اساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می شوند.**
- 4- **ویژگی های رویدادهای تاریخی را بنویسید؟ الف- دور از دسترسند و قابل مشاهده نیستند و نمی توان آنها را بطور مستقیم درک کرد. ب- تکرار ناپذیرند و قابل تجربه نیستند. ج- مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند.**
- 5- **چه عاملی در تاریخ نقش محوری دارد؟ انسان**
- 6- **رویدادهای تاریخی در نتیجه کنش متقابل چه عواملی پدید آمده اند؟ در نتیجه کنش (عملکرد و اقدام) متقابل انسانها با یکدیگر و با طبیعت پدید آمده اند.**
- 7- **چه چیزهایی پیامد کنش های فردی و جمعی انسانهاست؟ نهادها، جوامع، کشورها و در یک کلام تمدن پیامد کنش های فردی و جمعی انسانهاست.**
- 8- **تاریخ را تعریف کنید؟ علمی است که به مطالعه جنبه های مختلف زندگی انسانها و جامعه ها در گذشته می پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می کند.**
- 9- **هدف علم تاریخ چیست و شامل چه مواردی می شود؟ شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است که شامل تمامی جنبه های فکری مذهبی سیاسی نظامی اقتصادی علمی حقوقی و هنری می شود.**
- 10- **توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش، از چه زمانی آغاز شد؟ پس از اختراع خط در حدود پنج هزار سال پیش**
- 11- **قدیمیترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده چیست؟ تکه ای از سنگ نوشته ای به خط کهن مصری است که بیش از چهار هزار سال قدمت دارد.**
- 12- **در سنگ نوشته کهن مصری (سنگ پالمو) چه مطالبی نوشته شده است؟ در این سنگ نوشته نام تعدادی از فراغنه و برخی حوادث دوران آنان ذکر شده است**
- 13- **سنگ نوشته های بازمانده از دوران هخامنشیان و ساسانیان در ایران، نشانه چیست؟ نشانه توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی است.**
- 14- **چه نوع نوشته هایی در ایران باستان، وجود داشته که اخبار و رویدادهای مهم را نشان میداده است؟ سالنامه های دولتی**
- 15- **یک نمونه از دلبستگی ایرانیان به نگارش وقایع و ضبط سلسله حوادث تاریخی را بنویسید؟ تدوین و نگارش خدای نامه (خدای نامک) در زمان ساسانیان**
- 16- **تاریخ نگاری در مفهوم کامل آن از چه قرنی و در کجا آغاز شد؟ از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان**
- 17- **تاریخ نگاری در مفهوم کامل آن از زمان ظهور کدام مورخ بزرگ یونانی آغاز شد؟ از زمان ظهور هرودوت**

- 18- در زمان حاضر به هرودوت مورخ بزرگ یونانی چه لقبی می دهند؟ پدر تاریخ
- 19- کتاب تاریخ هرودوت را توصیف کنید؟ این کتاب بیشتر به شرح جنگهای یونان و ایران اختصاص دارد و می توان گفت کهن ترین و کامل ترین اثر تاریخی به جا مانده از عصر باستان است.
- 20- به نظر برخی پژوهشگران، در یونان باستان چه عاملی باعث گسترش و شکوفایی علم تاریخ شد؟ رواج و رونق ادبیات و فلسفه باعث این کار شد
- 21- در دوران اسلامی، تاریخنگاری در میان مسلمانان چه وضعیتی پیدا کرد؟ تاریخنگاری رواج و گسترش چشمگیری یافت و کتابهای ارزشمندی توسط مورخان مسلمان نوشته شد.
- 22- شکل تاریخنگاری تا قرن 19 میلادی چگونه بود؟ تا آنزمان مورخان اغلب به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع می پرداختند و توجه چندانی به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی نداشتند. علاوه بر آن عمده تمرکز این مورخان بر بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان بود و به مسائل و موضوعات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیتی نمی دادند.
- 23- به دنبال وقوع رنسانس در اروپا، چه تحولاتی در شیوه تاریخنگاری رخ داد؟ شیوه نوینی در تاریخنگاری پدید آمد که اساس آن بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان پردازی بود.
- 24- ویژگی های تاریخنگاری نوین را بنویسید؟ الف) علم تاریخ صرفاً به توصیف و شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی محدود نمی شود، بلکه همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و.. جوامع گذشته را در بر می گیرد. ب) علم تاریخ صرفاً به ثبت و نقل رویدادهای گذشته بسنده نمی کند، بلکه زمینه ها، علت ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی را نیز بررسی و تجزیه و تحلیل می نماید. پ) در پژوهش های علمی تاریخ، از یافته های علوم و فنون مختلف مانند باستان شناسی، جامعه شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان شناسی و گاه شماری استفاده می شود.
- 25- مراحل پژوهش در تاریخ را نام ببرید؟ الف) انتخاب موضوع ب) تدوین پرسش های تحقیق پ) شناسایی منابع ت) گردآوری و تنظیم اطلاعات ث) تحلیل و تفسیر اطلاعات ج) گزارش یافته های پژوهش
- 26- در انتخاب موضوع پژوهش چه مواردی باید در نظر گرفته شود؟ موضوع تحقیق تازه باشد و تکراری نباشد - مسئله تازه ای را مورد بررسی قرار دهد و حرف جدیدی را ارائه دهد - دارای اثر و فایده ای باشد(کاربردی باشد) - دارای منابع و اطلاعات کافی باشد
- 27- چرا یک پژوهش علمی نیازمند طرح پرسش یا پرسش هایی است؟ پرسش ها در یک پژوهش علمی، علاوه بر مشخص کردن اهداف پژوهش، مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می شوند.
- 28- پرسش های یک پژوهش علمی بیشتر در باره چه مباحثی است؟ اغلب در باره زمینه ها، علت ها، آثار و نتایج رویدادها و یا نقش افراد و گروههای درگیر در رویدادها می باشد.
- 29- در مرحله شناسایی منابع، یک پژوهشگر باید چه چیزهایی را بررسی نماید؟ مثالهایی ذکر شود؟ باید میزان اعتبار، دقت و صحت منابع را ارزیابی نماید. مثلاً نویسندگان منابع چه کسانی بوده اند؟ چه گرایش دینی، اجتماعی یا سیاسی داشته اند؟ آیا خود شاهد وقایع بوده اند یا از زبان دیگران حوادث را نقل کرده اند؟ تا چه اندازه در نقل رویدادها دقت و صداقت داشته اند؟ همچنین اگر محقق از اسناد استفاده کند، باید از اصالت سند و جعلی نبودن آن مطمئن شود.

- 30- **در پژوهش علمی، گردآوری و تنظیم اطلاعات به چه معنی است؟** در این مرحله، پژوهشگر اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را از منابع و اسناد تاریخی استخراج و سپس تنظیم و دسته بندی می نماید.
- 31- **چرا در پژوهش علمی، مرحله تحلیل و تفسیر اطلاعات کار ساده ای نیست؟** زیرا محقق برای انجام این کار نیازمند روش ها و مهارت های خاصی است.
- 32- **چه شباهت هایی میان یک مورخ و کارآگاه پلیس وجود دارد؟** هر دو به دنبال شواهد و مدارکی هستند که به گونه ای گذشته را بازسازی و تفسیر کنند.
- 33- **چه تفاوت هایی میان روش کار مورخان و کارآگاهان پلیس در تحلیل و تفسیر رویدادها می باشد؟** کارآگاه به دنبال بازسازی صحنه جرم و لی مورخ به دنبال بازسازی وقایع گذشته است. شواهدی که کارآگاه به دنبال آن است، می تواند اثر انگشت و یا هر شیئی به جا مانده در صحنه وقوع جرم باشد. اما شواهدی که مورخ به دنبال آنهاست، تمامی منابع، اسناد و مدارکی هستند که در باره زندگی مردم در روزگاران گذشته، اطلاعاتی در اختیار قرار می دهند.
- 34- **پژوهشگر در مرحله گزارش یافته های پژوهش چه کاری انجام می دهد؟** نتایج و یافته های تحقیق را استخراج و در قالب گزارش علمی ارائه می کند.
- 35- **منابع پژوهش تاریخی از نظر درجه اهمیت و اعتبار به چند دسته تقسیم می شود؟** آنها را نام ببرید؟ دو دسته - منابع دست اول یا اصلی - منابع دست دوم یا فرعی
- 36- **در پژوهش تاریخی، منابع دست اول به چه آثاری گفته می شود؟** به همه آثاری گفته می شود که در زمان وقوع حادثه یا نزدیکترین زمان به وقوع آن، نوشته شده اند.
- 37- **منابع دست اول شامل چه مواردی میشود؟** علاوه بر منابع مکتوب، تمامی آثار باستانی و تاریخی شامل بناها، ابزارها، اشیاء، سنگ نگاره ها و سنگ نوشته ها، سکه ها و هر وسیله ای که از گذشته به جای مانده است.
- 38- **در پژوهش های تاریخی، منابع دست دوم به چه آثاری گفته می شود؟** به همه منابع، تحقیقات و آثاری گفته می شود که مدت ها پس از وقوع رویدادها و با استفاده از منابع دست اول پدید آمده اند.
- 39- **فایده ها و کارکردهای علم تاریخ را بیان نمایید؟** منبع شناخت و تفکر - بهره گیری از گذشته برای حال و آینده - تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی
- 40- **چرا مطالعه سرگذشت انسانها و جوامع گذشته، منبع شناخت و تفکر است؟** زیرا با کاوش در گذشته می توان از تجربیات و اندیشه های مردمان گذشته برای تقویت قدرت شناخت و تفکر بهره گرفت. علاوه بر این، جستجوی شواهد و مدارک، قوه درک و مهارت اندیشه ورزی را افزایش می دهد.
- 41- **اسناد شهید مطهری در مورد فواید مطالعه تاریخ از نظر قرآن چه می گوید؟** وی می گوید که از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می گیرد و عزت ها، ذلت ها، موفقیت ها و شکست ها، خوشبختی ها و بدبختی های تاریخی حسابهایی دقیق و منظم دارد و با شناختن آن حساب ها و قانون ها می توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد و به سود سعادت خود و مردم از آن بهره گیری کرد.
- 42- **شناخت گذشته چگونه به درک زمان حال و آینده کمک می کند؟** مثال بزنید؟ رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته است، اما آثار، نتایج و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می دهد. مثال: نتایج و تأثیرات تأسیس سلسله هخامنشیان، جنگهای صلیبی، نهضت رنسانس، کشفیات

- جغرافیایی و انقلابهای بزرگ معاصر، تحولاتی که پیامبران الهی و یا شخصیت های مهم علمی تاریخی مانند افلاطون، ارسطو، کوریش، ابن سینا، شاه اسماعیل صفوی، ناپلئون، امیرکبیر، مصدق و امام خمینی و... از این دست رویدادها هستند.
- 43- **برای شناخت سیر تحولات یک جامعه یا فرهنگ و علم ، چگونه از تاریخ بهره گرفته می شود؟** مطالعه تاریخ به مت کمک می کند تا بفهمیم که فرهنگ ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عواملی و شرایطی بوجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده اند. بدین گونه علم تاریخ می تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده کمک کند.
- 44- **تاریخ چه نقشی در تقویت حس میهن دوستی و هویت ملی دارد؟** مردمانی که برای نسل های متوالی سرگذشت مشترکی داشته اند و سالیان طولانی در شادی ها و تلخ کامی ها، موفقیت ها و شکستها ی هم شریک بوده اند، بطور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته خود، احساس نوعی علاقه و دلبستگی خاص پیدا می کنند.
- 45- **شناخت گذشته و مطالعه و بررسی زندگی مردمان در زمانها و مکانهای دیگر چه کمکی به ما می کند؟** کمک می کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم و بدانیم، که بوده ایم و چگونه به جایگاه کنونی رسیده ایم.
- 46- **رابطه بررسی گذشته و میراث فرهنگی یک جامعه در چیست؟** مطالعه و بررسی گذشته، به ما کمک می کند که میراث فرهنگی را به عنوان بخشی از هویت و شناسنامه ملی خویش بدانیم و در حفظ و نگهداری آن کوشا باشیم.

پرسش های نمونه درس یکم

- 1- **علم تاریخ را تعریف کنید؟** علمی است که به مطالعه جنبه های مختلف زندگی انسانها و جامعه ها در گذشته می پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می کند.
- 2- **قلمرو و هدف علم تاریخ را بیان نمایید؟** شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است که شامل تمامی جنبه های فکری مذهبی سیاسی نظامی اقتصادی علمی حقوقی و هنری می شود.
- 3- **تفاوت های تاریخ نگاری نوین را با وقایع نگاری توضیح دهید؟** در وقایع نگاری، مورخان اغلب به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع می پرداختند و توجه چندانی به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی نداشتند. علاوه بر آن عمده تمرکز این مورخان بر بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان بود و به مسائل و موضوعات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیتی نمی دادند. در تاریخ نگاری نوین، اساس بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان پردازی بقرار دارد. در تاریخ نگاری نوین : الف) علم تاریخ صرفاً به توصیف و شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی محدود نمی شود، بلکه همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و.. جوامع گذشته را در بر می گیرد. ب) علم تاریخ صرفاً به ثبت و نقل رویدادهای گذشته بسنده نمی کند، بلکه زمینه ها، علت ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی را نیز بررسی و تجزیه و تحلیل می نماید. پ) در پژوهش های علمی تاریخ، از یافته های علوم و فنون مختلف مانند باستان شناسی، جامعه شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان شناسی و گاه شماری استفاده می شود.

4- منابع دست اول پژوهش در تاریخ، چه ویژگی‌هایی دارند؟ به همه آثاری گفته می‌شود که در زمان وقوع حادثه یا نزدیکترین زمان به وقوع آن، نوشته شده‌اند. این نوع منابع دارای ویژگی منحصر بفردی هستند زیرا در همان زمان وقوع رویداد نوشته یا گفته شده‌اند

5- تاریخ چگونه به فهم زمان حال و درک مسائل پیش روی انسانها و جوامع کمک می‌کند؟ رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته است، اما آثار، نتایج و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد. مثال: نتایج و تأثیرات تأسیس سلسله هخامنشیان، جنگهای صلیبی، نهضت رنسانس، کشفیات جغرافیایی و انقلابهای بزرگ معاصر، تحولاتی که پیامبران الهی و یا شخصیت‌های مهم علمی تاریخی مانند افلاطون، ارسطو، کورش، ابن سینا، شاه اسماعیل صفوی، ناپلئون، امیرکبیر، مصدق و امام خمینی و... از این دست رویدادها هستند.

6- تأثیر تاریخ را بر میهن دوستی و تقویت هویت ملی توضیح دهید؟ مردمانی که برای نسل‌های متوالی سرگذشت مشترکی داشته‌اند و سالیان طولانی در شادی‌ها و تلخ‌کامی‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌های هم شریک بوده‌اند، بطور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته خود، احساس نوعی علاقه و دلبستگی خاص پیدا می‌کنند.

درس دوم (تاریخ، زمان و مکان)

- 1- دو رکن مهم دانش تاریخ را نام ببرید؟ زمان و مکان (تقویم و جغرافیا)
- 2- چرا دانش تاریخ بدون توجه به زمان بی‌معنا خواهد بود؟ زیرا رویدادهای تاریخی در زمان معینی در گذشته روی داده‌اند و بدون آگاهی از زمان روی دادن آنها، نمی‌توان به درک منطقی و درستی از تاریخ دست یافت.
- 3- یکی از دستاوردهای مهم بشر در گذر تاریخ را نام ببرید؟ اندازه‌گیری زمان و ابداع گاهشماری یا تقویم
- 4- گاه‌شماری را تعریف کنید؟ نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (ماه و سال) ابداع کرده است.
- 5- دانش اندازه‌گیری زمان بیشتر با چه علوم ارتباطی می‌یابد؟ علوم ریاضیات، نجوم و فیزیک
- 6- ابداع تقویم نتیجه تلاش مشترک دانشمندان کدام علوم است؟ دانشمندان علوم ریاضی، نجوم و فیزیک
- 7- نیاز به سنجش زمان توسط بشر در گذشته، باعث اختراع چه ابزارهایی شد؟ باعث اختراع ابزارهایی مانند ساعت‌های آفتابی، آبی و شنی و همچنین اصطراب برای رصد خورشید، ماه و ستارگان.
- 8- کدام اقوام باستانی در تنظیم و تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند؟ مردم بین‌النهرین و مصریان باستان
- 9- در بین النهرین و بخصوص در میان بابلی‌ها، گاه‌شماری ..... رایج بود. گاه‌شماری خورشیدی-قمری
- 10- تقسیم بندی گاه‌شماری بابلی را بیان کنید؟ در این گاه‌شماری، سال به 12 ماه قمری 30 یا 29 روزه تقسیم می‌شد

- 11- چرا و چگونه در تقویم بابلی اختلاف بین سال خورشیدی و قمری را رفع می کردند؟ از آنجایی که سال قمری 354 شبانه روز و سال خورشیدی 365 و یک چهارم شبانه روز است، برای رفع این اختلاف، هر سه سال یک ماه به سال می افزودند.
- 12- گاه شماری مصریان باستان را توضیح دهید؟ مصریان نیز گاهشماری خورشیدی دقیق و منظمی داشتند. آنان سال را 365 و یک چهارم شبانه روز محاسبه می کردند. در گاه شماری مصری، سال به 12 ماه 30 روزه تقسیم می شد و پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می گردید. همچنین برای محاسبه یک چهارم شبانه روز اضافی، هر چهار سال یک روز به سال می افزودند و به قولی کیسه می گرفتند.
- 13- در سال 46 ق.م امپراتور روم ..... دستور داد گاه شماری رومی بر اساس ..... اصلاح شود؟ ژولیوس سزار - گاهشماری مصری
- 14- در چه تاریخی و تحت چه شرایطی، تولد مسیح به عنوان مبدأ گاه شماری رومی انتخاب شد؟ حدود دو قرن پس از آنکه امپراتوری روم دین مسیحیت را رسمیت بخشید، در سال 525 میلادی، این کار صورت گرفت
- 15- اصلاح گاهشماری مسیحیان به دستور کدام پاپ و با کمک چه کسانی صورت گرفت؟ پاپ گرگوار سیزدهم با کمک منجمان این گاهشماری را اصلاح کرد.
- 16- گاه شماری مسیحی، امروزه به نام ..... شناخته می شود. گاهشماری میلادی
- 17- گاه شماری هجری قمری، در کدام کشورها رایج است؟ در کشورهای مسلمان
- 18- گاه شماری هجری قمری بر چه پایه ای تنظیم شده و مبدأ آن چیست؟ بر پایه گردش ماه به دور زمین تنظیم شده و مبدأ آن اول ماه محرم سالی است که پیامبر از مکه به مدینه هجرت کرد.
- 19- از روی چه اسنادی می توانیم پی ببریم که در قلمرو هخامنشیان، گاهشماری خورشیدی-قمری بابلی رایج بوده است؟ محتوای سنگ نوشته های بیستون و تخت جمشید این موضوع را نشان می دهد
- 20- گاهشماری بابلی وقتی وارد قلمرو هخامنشیان شد، چه تغییری در آن انجام شد؟ ماههای آن بر اساس فرهنگ و آیین ایرانی نام گذاری شدند.
- 21- گاهشماری های رایج در قلمرو اشکانیان را نام ببرید؟ بابلی، سلوکی و اوستایی
- 22- در دوره ساسانیان، گاهشماری ..... که گاهشماری ..... محسوب می شد، در ایران رایج گردید. اوستایی - دینی زرتشتیان
- 23- گاهشماری اوستایی رایج در دوره ساسانیان را توضیح دهید؟ در این گاهشماری، سال به 12 ماه خورشیدی 30 روزه تقسیم می شد. سپس پنج روز اضافی را به نام اندرگاه به آخر ماه دوازدهم می افزودند.
- 24- مبدأ گاهشماری اوستایی چه بود؟ به تخت نشستن هر پادشاه
- 25- مشکل گاهشماری اوستایی ساسانی چه بود؟ از آنجا که در این گاهشماری، سال را 365 شبانه روز می گرفتند، در هر 4 سال یک شبانه روز و در هر 120 سال 30 شبانه روز از سال حقیقی عقب می افتاد.
- 26- در دوره ساسانیان، برای رفع مشکل گاهشماری خود چه کردند؟ برای رفع این مشکل بعد از هر 120 سال، یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می کردند.
- 27- اسامی روزها و ماهها در تقویم اوستایی از کجا الهام می گرفت؟ در این گاهشماری، ماهها و روزهای هر ماه با اسامی ایزدان و فرشتگان نام گذاری شده بود.
- 28- در ایران دوره اسلامی کدام گاهشماری رایج گردید؟ هجری قمری

- 29- در ایران دوره اسلامی، کدام گاهشماری ها در کنار گاهشماری هجری قمری قرار گرفتند؟ گاهشماری های یزدگردی، جلالی، دوازده حیوانی و هجری خورشیدی
- 30- گاهشماری..... یکی از دقیق ترین گاهشماری های جهان است. گاهشماری جلالی
- 31- کدام گاهشماری در ایران ، بر اساس گاهشماری جلالی تنظیم شده است؟ گاهشماری هجری خورشیدی
- 32- چرا لازم است که گاهشماری های مختلف با هم تطبیق داده شوند؟ زیرا رویدادهای مختلف در سرزمینها و کشورهای مختلف ، در طول تاریخ با چند نوع گاهشماری ثبت و نگارش شده اند. بنابر این برای روشن شدن و تفهیم درست زمان رویداد ها نیاز به تطبیق وجود دارد
- 33- کرونولوژی چیست؟ علمی که نظم و ترتیب رویدادها را معین می کند کرونولوژی گفته میشود
- 34- خط زمان چه کمکی به نظم و ترتیب رویدادهای تاریخی می کند؟ خط زمان ابزار مناسبی است که بوسیله آ» می توان رویدادهای یک دوره یا دوران های مختلف تاریخی را به ترتیب زمان وقوع آنها بر روی نمودار نشان داد
- 35- چرا مکان رکن مهمی در مطالعه تاریخ است؟ زیرا همه وقایع و تحولات تاریخی در بستر مکان و محیط رخ می دهند ، عوامل جغرافیایی تأثیر مهمی بر زندگی مردم نواحی مختلف دارد
- 36- چرا مورخان و محققان در طول تاریخ برای بررسی رویدادهای تاریخی ، به عوامل جغرافیایی توجه می کردند؟ زیرا در طول تاریخ، عوامل جغرافیایی مانند آب، خاک، پستی ها و بلندی ها، آب و هوا، موقعیت سرزمینی و ارتباطی و دسترسی به دریاها و آبهای آزاد، تأثیر مهمی بر زندگی مردمان نواحی مختلف داشته است
- 37- کاربرد جغرافیای تاریخی را بیان کنید؟ جغرافیای تاریخی به مطالعه مناطق و سرزمین های مختلف در گذشته می پردازد و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی را بر رویدادهای تاریخی مانند شکل گیری تمدن ها، مهاجرت ها، پیروزی ها و شکست ها، برپایی سکونتگاهها و شهرها و ایجاد و گسترش راهها و .... مطالعه می کند.
- 38- در مطالعه تاریخ، نقشه ها چه اهمیتی دارند؟ نقشه های تاریخی، انواع مختلفی از اطلاعات شامل قلمرو حکومت ها، مرزها، پایتخت ها، شهرها، بناهای مهم، محل دقیق رویدادها به خصوص جنگ ها، شبکه راهها، مسیرهای مهاجرت و لشکرکشی ها و تقسیمات اداری و مالیاتی را نمایش می دهند.
- 39- امروزه از نقشه های تاریخی چه استفاده ای می شود؟ برای ارائه اطلاعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و دیگر جلوه های حیات اجتماعی انسان در گذشته استفاده می شود.

www.my-dars.ir

پرسش های نمونه درس دوم

- 1- چرا زمان و مکان، دو رکن علم تاریخ به شمار می روند؟ چون هر رویداد تاریخی در یک واحد زمانی و مکانی رخ می دهد.
- 2- دو مورد از تفاوت ها و شباهت های تقویم اوستایی با تقویم هجری شمسی را توضیح دهید؟ تفاوت اول اینکه در تقویم اوستایی سال به دوازده ماه سی

روزه تقسیم می شود در حالی که در تقویم ه.ش سال به شش ماه سی و یک روزه و پنج ماه سی روزه و یک ماه بیست و نه روزه تقسیم می شود- تفاوت دوم این است که در تقویم اوستایی علاوه بر نام ماهها که از نام ایزدان گرفته شده، نام روزهای هرامه هم از نام فرشتگان و ایزدان گرفته شده بود ولی در تقویم هجری شمسی تنها نام ماهها از نام فرشتگان گرفته شده - تفاوت سوم این است که مبدأ دو تقویم با هم تفاوت دارد. در تقویم اوستایی، مبدأ بر تخت نشستن هر پادشاه بود ولی در تقویم ه.ش مبدأ هجرت پیامبر است. اولین شباهت این است که هر دو تقویم سال را به دوازده ماه تقسیم می کنند - هر دو تقویم سال را به 365 روز تقسیم می کنند و هر دو تقویم سال کیسه دارند.

3- **پنج مورد از عوامل جغرافیایی و محیطی را که بر رویدادهای تاریخی اثرگذار بوده اند، فهرست کنید؟** الف) زمین های حاصلخیز بین النهرین باعث ایجاد اولین تمدنها در جهان شد. ب) کانال سوئز منجر به جنگ بین مصر و قدرتهای بزرگ جهانی شد. پ) اهمیت دریای مازندران یکی از علل جنگ بین ایران و روس در زمان قاجار بود. ت) تنوع محصولات گیاهی و کشاورزی در هند موجب تصرف آن کشور توسط انگلیسی ها شد. ث) مناسب بودن آب و هوا برای زندگی موجب مهاجرت آریایی ها به فلات ایران شد. ج) وجود معادن طلا موجب مهاجرت خاندان هایی از اروپاییان به آمریکا شد.

4- **دو رویداد تاریخی را که عوامل جغرافیایی در آن نقش مهمی داشته اند، مثال بزنید؟** جنگ های ایران و روس در زمان قاجار - جنگ اعراب مسلمان با ایرانی ها در صدر اسلام به امید دست یافتن به زمینهای ثروت خیز ایران - تصرف آفریقای جنوبی توسط انگلیسی ها برای معادن طلا و موقعیت جغرافیایی آن کشور - مقاومت آریوبرزن در مقابل اسکندر مقدونی در کوههای سمت فارس - نبرد دریایی سالامیس بین ایرانیان و یونانیان در زمان خشایارشا در تنگه سالامیس

5- **چگونه می توانیم از نقشه های تاریخی در مطالعه تاریخ استفاده کنیم؟** نقشه های تاریخی، انواع مختلفی از اطلاعات شامل قلمرو حکومت ها، مرزها، پایتخت ها، شهرها، بناهای مهم، محل دقیق رویدادها به خصوص جنگ ها، شبکه راهها، مسیرهای مهاجرت و لشکرکشی ها و تقسیمات اداری و مالیاتی را نمایش می دهند.

درس سوم (باستان شناسی، در جستجوی میراث فرهنگی)

- 1- **باستان شناسی را تعریف کنید؟** علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان ها و جوامع گذشته، مطالعه و بررسی می کند.
- 2- **باستان شناس کیست؟** کسی است که بر اساس آثار باقی مانده از بشر، گذشته انسانها و جوامع انسانی و بویژه تغییرات فرهنگی آنها را در طول زمان، بررسی و تحلیل می نماید.

- 3- **هدف باستان شناسی از دیدگاه برخی صاحب نظران را بیان کنید؟ آنها**
باستان شناسی را علمی می شمارند که هدف آن شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ اوست
- 4- **آثار باستانی و تاریخی را تعریف کنید؟ به تمامی اشیاء، ابزارها، بناها و مکان**
هایی می گویند که ساخته دست بشر و محصول اندیشه او در گذشته هستند.
- 5- **مکان یا محوطه باستانی را توصیف کنید؟ به جاهایی که باستان شناسان در آنجا**
آثار باستانی و تاریخی را مطالعه و در مواردی کشف می کنند، مکان باستانی گفته می شود.
- 6- **دو مثال از مکانهای باستانی که سکونتگاه روستایی یا شهری بوده اند را**
ذکر کنید؟ شهر سوخته در ایران و شهر پمپئی در ایتالیا
- 7- **اشیاء بدست آمده از مکان های باستانی، شیوه تدفین مردگان، معماری و**
مصالح آرامگاهها چه ابهاماتی را روشن می کند؟ اطلاعات ارزنده ای را در باره
نظام اجتماعی، باورها، فرهنگ، وضعیت اقتصادی و میزان پیشرفت های فنی مردمان و جوامع گذشته ارائه می دهند.
- 8- **مراحل کار باستان شناسان را نام ببرید؟ کشف و شناسایی - حفاری و استخراج**
- تنظیم اطلاعات
- 9- **باستان شناسان برای کشف آثار باستانی و تاریخی از چه ابزارهایی**
استفاده می کنند؟ آنها علاوه بر رجوع به کتابهای تاریخی و سفرنامه ها و ... ، از
ابزارها و فناوری های جدید و پیشرفته ای مانند (بهداها- رادارها- عکس های هوایی-
تصاویر ماهواره ای- روش های الکترومغناطیسی و سیستم اطلاعات جغرافیایی که
قابلیت زیادی در نقشه برداری، کشف و بازسازی دقیق محوطه ها و آثار باستانی دارند،
استفاده می کنند.
- 10- **وضعیت قرار گرفتن آثار تاریخی و باستانی به چند گونه است و برای**
شناسایی و کشف آنها از چه روش هایی می توان استفاده کرد؟ برخی از
آثار باستانی بر روی سطح زمین هستند و به آسانی قابل شناسایی هستند- بخش دیگری
از این آثار در زیر خاک و یا در اعماق دریاها و رودخانه ها قرار گرفته اند - برخی از این
آثار به صورت اتفاقی و اغلب در نتیجه فعالیت های کشاورزی و عمرانی و یا بروز پدیده
های طبیعی مانند سیل و زمین لرزه از دل زمین نمایان شده و نظر باستان شناسان را
به خود جلب کرده اند - تعدادی از آثار و بناهای تاریخی ایران مانند جیرفت و مرد نمکی
زنجان بطور تصادفی کشف شده اند
- 11- **چرا مرحله حفاری در باستان شناسی بسیار حساس است؟ زیرا ممکن است**
با کوچک ترین اشتباه، آسیب بزرگی به آثار و بناهای تاریخی در حال کاوش وارد شود.
- 12- **باستان شناسان در مرحله حفاری چه اقداماتی انجام می دهند؟ آنان وقتی به**
یک بنای تاریخی برخورد می کنند نخست نقشه آن بنا را مشخص می نمایند و همچنین
اگر به شیئی برخورد کنند نخست در همان وضعیت از آن عکس برداری و تمام
مشخصاتش را بطور دقیق ثبت می کنند. سپس آن را از خاک بیرون آورده و مراحل
بعدی تحقیقات در کارگاهها و آزمایشگاههای مجهز ادامه می یابد.
- 13- **باستان شناسان در مرحله استخراج و تنظیم اطلاعات چه کارهایی انجام**
می دهند؟ در این مرحله، باستان شناسان آثار یا بناهای کشف شده را به لحاظ
قدمت، مواد و مصالح بکار رفته در آنها و نیز کاربردهایی که داشته اند مورد بررسی و
مطالعه قرار می دهند.
- 14- **باستان شناسان با مقایسه آثار و بناهای تاریخی دوره های مختلف به**
دنبال چه نتایجی هستند؟ آنها با مقایسه این آثار می کوشند تا سیر پیشرفت های

فنی، هنری و فرهنگی مردمان گذشته را درک کنند و همچنین به روابط جوامع گذشته و تأثیرات فرهنگی و اقتصادی آنها بر یکدیگر پی ببرند.

- 15- **باستان شناسان برای تعیین سن اشیاء باستانی از چه روشها و علمی بهره می گیرند؟** از روش های علمی پیشرفته ای مانند روش رادیو کربن و شیوه پیشرفته تری موسوم به پتاسیم- آرگون استفاده می کنند. در این روشها از دانش هایی چون شیمی، فیزیک، گیاه شناسی و زمین شناسی کمک گرفته می شود.
- 16- **مهم ترین مکان گردآوری، نگهداری، مرمت، مطالعه و نمایش آثار باستانی..... هستند. موزه ها**
- 17- **..... از جمله بزرگ ترین موزه های ایران است که آثار باستانی ارزشمندی در آن حفظ و به نمایش گذارده شده است. موزه ملی ایران باستان**
- 18- **تعدادی از موزه های کشورهای دیگر را که در آنها آثار تاریخی و باستانی ایران نگهداری می شود، نام ببرید؟** موزه لوور پاریس - بریتانیا در لندن - آرمیتاژ در سن پترزبورگ - مترو پولیتن در نیویورک
- 19- **باستان شناسی و تاریخ چه ارتباطی با هم دارند؟** از یکسو باستان شناسان از نوشته های مورخان برای شناسایی، کشف و مطالعه آثار و مکانهای باستانی بهره می برند و از سوی دیگر نتایج کاوش های باستان شناسان منبع ارزشمندی برای تحقیقات مورخان به شمار می رود.
- 20- **کاوش های باستان شناسی چه کمکی به مطالعه دوران پیش ازتاریخ می کند؟** آگاهی و اطلاعاتی که تا کنون در باره زندگی انسان ها و جوامع دوران پیش از تاریخ بدست آمده، حاصل تحقیقات علمی باستان شناسان است.
- 21- **باستان شناسی چه کمک هایی به مطالعه دوره تاریخی کرده است؟** منابع نوشتاری برای شناخت کامل این دوره مخصوصا اوایل آن کافی نیستند. از سوی دیگر عمده اطلاعات منابع نوشتاری مربوط به رویدادهای سیاسی و نظامی و شرح اقدامات فرمانروایان است.

پرسش های پایانی درس سوم

- 1- **موضوع و هدف علم باستان شناسی چیست؟** موضوع آن بررسی آثار باستانی و تاریخی به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان ها و جوامع گذشته است و هدف آن شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ اوست
- 2- **مراحل کار باستان شناسان را به ترتیب بیان کنید؟** کشف و شناسایی - حفاری و استخراج - تنظیم اطلاعات
- 3- **چرا گورستانها و آرامگاهها یکی از محوطه های باستانی محسوب می شوند؟** اشیایی که در درون گورهای باستانی قرار دارند مورد توجه بازدید کنندگان موزه ها می باشد. علاوه بر آن روش تدفین در دوران های مختلف با هم تفاوت دارد، معماری آرامگاهها و مصالح بکار رفته در آنها اطلاعات ارزنده ای در باره نظام اجتماعی، باورها، فرهنگ، وضعیت اقتصادی و میزان پیشرفت های فنی مردمان و جوامع گذشته ارائه می دهند.
- 4- **به نظر شما، چرا حفظ و مرمت آثار باستانی و میراث فرهنگی، وظیفه ای ملی و جهانی است؟** زیرا باعث جلوگیری از نابودی و یا تخریب میراث مشترک مردم جوامع مختلف در دوران های متفاوت می شود.
- 5- **نقش و اهمیت علم باستان شناسی را در شناخت دوره تاریخی توضیح دهید؟** منابع نوشتاری برای شناخت کامل این دوره مخصوصا اوایل آن کافی نیستند. از

سوی دیگر عمده اطلاعات منابع نوشتاری مربوط به رویدادهای سیاسی و نظامی و شرح اقدامات فرمانروایان است. یافته های باستان شناسی می تواند به کمک منابع نوشتاری بیاید و در روشن تر کردن دوره های تاریخ کمک کند.

فصل دوم (جهان در عصر باستان، میراث بشری)

درس چهارم: پیدایش تمدن، (بین النهرین و مصر)

- 1- **دوره بندی گذشته بشر را بنویسید؟** دوره پیش از تاریخ - دوره تاریخی
- 2- **دوره پیش از تاریخ را تعریف کنید؟** به دورانی طولانی از زندگی انسان گفته می شود که با ظهور او در پهنه گیتی آغاز شد و تا اختراع خط و گسترش تمدن در حدود 5000 سال پیش به طول انجامید.
- 3- **تقسیم بندی دوره پیش از تاریخ را بر اساس نوع اقتصاد معیشتی بیان کنید؟** دوره گردآوری خوراک - دوره تولید خوراک
- 4- **طبق شواهد باستان شناسی، اولین انسان واره ها در چه زمانی و در کجا می زیستند؟** حدود 4 میلیون سال پیش در غلزارهای آفریقا می زیستند
- 5- **چرا به دوره گردآوری خوراک، این نام را داده اند؟** انسانهای نخستین، شیوه ای از زندگی را پدید آوردند که بر دوره گردی، شکار حیوانات و گردآوری دانه، میوه و ریشه گیاهان و درختان برای تأمین خوراک استوار بود و تا چندین میلیون سال دوام آورد و تغییر و تکامل آن بسیار کند و محدود بود.
- 6- **ویژگی های انسانها را در دوره گردآوری خوراک بیان کنید،؟** مردان در دسته های کوچک به شکار می رفتند و زنان به جمع آوری بقایای خوردنی گیاهان و میوه درختان می پرداختند. انسان های اولیه از پناهگاههای طبیعی مانند غارها و نیز کلبه هایی که از شاخ و برگ درختان و گیاهان می ساختند، برای حفظ جان خود بهره می بردند.
- 7- **اتفاق مهمی که در دوران پیش از تاریخ توسط بشر افتاد چه بود؟** افروختن آتش و بکار گرفتن آن بود.
- 8- **..... اصلی ترین ماده ای بود که انسان های نخستین از آن برای ساختن ابزار استفاده می کردند. سنگ**
- 9- **انسانهای نخستین چگونه توانستند ابزارسازی کنند؟** در آغاز ابزارها از سنگ ساده بدون تغییر بودند. طی صدها هزار سال بشر توانست بر مهارت خود در ساخت تیغه های سنگی بیفزاید و ابزارهایی مانند تبر، زوین، کارد و.... بسازد. استخوان و چوب نیز مواد دیگری بودند که مردمان پیش از تاریخ از آنها برای ابزار سازی استفاده می کردند.
- 10- **پیشرفتهای بشر نخستین را در موضوع حرف زدن، هنر و بیان احساس در دوره گردآوری خوراک توضیح دهید؟** انسانهای نخستین در آغاز قادر به حرف زدن نبودند اما برای اینکه بتوانند به صورت گروهی به شکار بروند، باید به گونه ای با هم ارتباط برقرار می کردند. به تدریج تا اواخر دوره گردآوری خوراک، توانایی بشر در سخن گفتن و اندیشیدن تکامل یافت و به حدی رسید که هنر نقاشی را برای نشان دادن احساس و اندیشه خود پیکار گرفت.
- 11- **انسانهای نخستین (دوره گردآوری خوراک) به لحاظ دینی چه وضعیتی داشتند؟** مطالعه وضعیت دین و اعتقادات مردمان دوره گردآوری خوراک به دلیل نبود و یا کمبود شواهد و مدارک بسیار دشوار است. امروزه باستان شناسان می کوشند از طریق بررسی اعتقادات جوامع شکارگر کنونی، مانند بومیان استرالیا و

قبیله های سرخ پوست آمریکای جنوبی، به معتقدات دینی انسانهای نخستین پی ببرند. اعتقادات انسانهای اولیه با مشکلات و مخاطرات زندگی آنان مانند بیماری، مرگ، سیل، خشکسالی و... ارتباط داشته است. آنان به نیروهای مرموز و فراطبیعی باور داشتند که در نظر آنان نگاهدارنده زمین، آسمان و سراسر زندگی محسوب می شدند.

- 12- دوره تولید خوراک از چه زمانی آغاز شد و ویژگی این دوره چه بوده است؟** از حدود 12 هزار سال پیش گروههایی از مردمان گردآورنده خوراک با استفاده از تجربیات گذشته شروع به کشت برخی گیاهان و اهلی کردن حیوانات کردند و برای نخستین بار موفق به تولید خوراک شدند.
- 13- در دوره تولید خوراک، انسانها چه پیشرفت هایی داشتند؟** در این دوره به کشت غلات از جمله گندم و جو پرداخته شده، رام کردن حیوانات صورت گرفت، چرخ سفال برای ساخت ظروف سفالی بکار گرفته شد، با استفاده از پشم حیوانات پارچه تولید شد.
- 14- یکی از ابداعات بشر در دوره تولید خوراک را که رویدادی مهم و سرنوشت ساز تلقی می شده است نام ببرید؟** ابداع کشاورزی
- 15- باستان شناسان، ابداع کشاورزی توسط انسانهای اولیه را به چه عنوانی یاد می کنند؟** با عنوان انقلاب کشاورزی
- 16- مهم ترین پیامدهای ابداع کشاورزی توسط انسانهای اولیه را نام ببرید؟**
1- کشاورزان به منظور کاشت، داشت و برداشت محصول، از دوره گردی دست برداشتند و نخستین روستاها را به عنوان سکونتگاه های دائمی ایجاد کردند - 2- به دلیل تولید اضافه بر نیاز، عده ای به فعالیت دیگری غیر از تولید خوراک مانند ابزار سازی، سفالگری و پارچه بافی روی آوردند و در تولید این محصولات مهارت و تخصص یافتند - 3 در نتیجه تولید مازاد بر نیاز، داد و ستد میان روستاهای دور و نزدیک به تدریج آغاز شد و از این طریق زمینه آشنایی مردم مناطق مختلف را با آداب و رسوم، مهارت ها و اندیشه های یکدیگر فراهم آورد.
- 17- به سرزمین های میان دو رود دجله و فرات در کشور کنونی عراق را ..... یا..... می نامند.** بین النهرین یا میان دو رود
- 18- جغرافیای تمدن بین النهرین را مشخص کنید؟** شامل تمامی سرزمین های پست غرب فلات ایران می شود
- 19- طبق کاوش های باستان شناسی، نخستین تمدن ها در کجا و در چه زمانهایی شکل گرفته است؟** نشان می دهد که نخستین مراکز تمکدنی در حدود 3500 سال پیش از میلاد مسیح در عراق کنونی و جلگه خوزستان شکل گرفته است.
- 20- ساکنان بین النهرین، چگونه زمین های خود را به زیر کشت بردند؟** آنها با حفر آبراهها و ایجاد آبگیرهای متعدد زمین های خود را به زیر کشت بردند.
- 21- چرا ساکنان بین النهرین اقدام به ایجاد آبراهه ها در اطراف رود های دجله و فرات کردند؟** زیرا در آنجا به دلیل کمبود بارندگی، امکان کشت دیم وجود نداشت به همین خاطر آنها اقدام به این کار کردند.
- 22- چه عواملی باعث گسترش روستا ها و پدید آمدن شهرها در بین النهرین شد؟** افزایش جمعیت و تولید مازاد بر خوراک موجب شد که روستاها گسترش پیدا کنند و سرانجام نخستین شهرها در این منطقه پدید آیند.
- 23- اولین شهرها در ناحیه جنوبی بین النهرین ، معروف به ..... بوجود آمدند.** سومر

- 24- **شهرهای مهم تمدن سومر را نام ببرید؟** اور- اوروک- لاگاش- کیش
- 25- **منظور از دولت شهر یا کشور شهر در تمدن سومر چه بوده است؟**
هریک از شهرهای سومر به همراه روستاهای پیرامون خود دارای حکومتی مستقل بودند که به آنها دولت شهر یا کشور شهر گفته می شود.
- 26- **دیدگاه مردم بین النهرین از جمله سومریان را در مورد خدایپرستی بیان کنید؟** آنها خدایان متعددی داشتند و اعتقاد داشتند که هر شهر از آن یک خداست . برای خدای شهر خویش پرستشگاه باشکوهی برپا نموده و قربانی و هدایای زیادی نثارش می کردند. آنان معتقد بودند که خدایان، انسانها را برای خدمت به خود آفریده اند و اگر در این کار کوتاهی کنند، خدایان آنان را با فرستادن سیل و طوفان یا خشکسالی تنبیه خواهند کرد.
- 27- **کاهنان چه کسانی بودند و چه نقشی در زندگی مردم سومر داشتند؟**
کاهنان بویژه کاهن اعظم که معمولا از دانش های عصر خود آگاه بودند، به عنوان واسطه میان مردم و خدایان عمل می کردند و از قدرت و ثروت زیادی برخوردار بودند. در آغاز ، کاهنان پیشوایی دینی را به همراه فرمانروایی سیاسی برعهده داشتند.
- 28- **طبقه صنعتگران در تمدن سومر را توضیح دهید؟** این طبقه علاوه بر مهارت در سفالگری، در ساخت ابزارها و جنگ افزارهای مفرغین نیز تبحر خوبی داشتند.
- 29- **در باره خط و زبان سومری توضیح دهید؟** لوح های گلی فراوانی به خط میخی و زبان سومری در بقایای شهرهای سومری کشف شده است. به گمان برخی از باستان شناسان، سومریان مخترع خط بوده اند و نخستین نوشته های جهان متعلق به آنان است. بعضی ازین لوح ها حاوی آثار ادبی بلند مانند افسانه گیلگمش است.
- 30- **در حدود 2400 قبل از میلاد، قوم ..... که در مرکز بین النهرین می زیست به فرماندهی ..... بر کشور شهرهای سومری مسلط شدند. آگدی - سارگن**
- 31- **حوزه جغرافیایی تمدن اکدی در زمان سارگن را بنویسید؟** سارگن سرتاسر بین النهرین را به زیر فرمان خود آورد و امپراتوری بزرگی را تشکیل داد که از سواحل شرقی دریای مدیترانه تا کوههای زاگرس امتداد داشت.
- 32- **امپراتوری اکد چگونه بر فرهنگ و تمدن بین النهرین تأثیر گذاشت؟** این امپراتوری مردمان و اقوامی را که دارای اندیشه، آداب و رسوم، صنعت و هنر گوناگونی بودند، یکپارچه و متحد ساخت و موجب تبادل بیشتر فرهنگ و تمدن در بین النهرین شد.
- 33- **حکومت بابل قدیم چگونه و توسط چه قومی تشکیل شد؟** از حدود 1900 قبل از میلاد قوم دیگری به نام آموری قدرت خود را در بین النهرین گسترش داده و توانستند سلسله ای را تأسیس کنند که در تاریخ به نام بابل قدیم معروف است.
- 34- **مشهورترین فرمانروای سلسله بابل قدیم چه کسی بود و چه اقداماتی انجام داد؟** حمورابی بود که مناطق وسیعی از بین النهرین را فتح و ضمیمه قلمرو خود کرد. او همچنین اقدامات مهمی در زمینه کشورداری، کشاورزی و قانون گذاری انجام داد.
- 35- **شیوه حکومتی که حمورابی بنیان نهاد چگونه بود؟** شیوه او مبتنی بر قدرت و اختیارات فراوان پادشاه و اطاعت کامل حاکمان ولایات از او بود. وی مقام پادشاهی را هدیه ای از جانب خداوند به خود می پنداشت.

- 36- **کدام اقدام حمورابی باعث شهرت عمده او در تاریخ شده است؟** بخش عمده ای از شهرت حمورابی در تاریخ به خاطر قانون نامه ای است که از او برجای مانده و به عنوان نخستین سند قانون گذاری جهان بشمار می رود.
- 37- **قانون نامه حمورابی شامل چه چیزهایی است؟** شامل مجموعه قوانین مربوط به زراعت، آبیاری، کشتیرانی، خرید و فروش برده، ارث، ازدواج و مجازات های انواع جرم ها و جنایت هاست.
- 38- **شهر بابل در بین النهرین باستان را توصیف کنید؟** این شهر که پایتخت اموری ها بود بواسطه دارا بودن موقعیت مناسب سیاسی و جغرافیایی، به یکی از مراکز بزرگ تجارت بین المللی در جهان باستان تبدیل شد و از ثروت و رفاه فراوانی برخوردار گردید.
- 39- **سلسله آشوریان چگونه پدید آمد و آنها چگونه قومی بودند؟** پس از آنکه حکومت بابل قدیم دچار ضعف و زوال شد، آشوریان که قومی جنگجو در شمال بین النهرین بودند، به قدرت رسیدند. حکومت آشور با لشکرکشی های پیاپی به سرزمین های همجوار و غارت و ویران کردن آنها بر قلمرو و ثروت خود افزود.
- 40- **میراث تمدن بین النهرین چه بودند؟** آنها تمدنی عظیم را پی ریزی کردند که در زمینه های مختلف از جمله سیاست و حکومت، قانون گذاری، معماری و شهرسازی، هنر، صنعت و خط و ..... به موفقیت ها و پیشرفت های چشمگیری دست یافت.
- 41- **تمدن بین النهرین بر کدام تمدنها در جهان امروز تأثیر گذاشت؟** تمدن ایران در زمان هخامنشیان و تمدن یونان باستان
- 42- **تمدن مصر باستان از چه زمانی آغاز شد؟** مدتی پس از آنکه سومریان زندگی در شهرها را آغاز کردند، در مصر نیز تمدن شروع به جوانه زدن کرد.
- 43- **در مصر باستان جریان زندگی و تمدن به چه عاملی وابسته بود؟** به رود نیل
- 44- **رود نیل چه تأثیری بر کشاورزی مصر داشته و دارد؟** آب نیل هر سال بر اثر ذوب شدن برف ها و باریدن باران های بهاری، آرام آرام بالا می آید و سواحل پست را فرو می گیرد سپس آهسته آهسته پس می نشیند و لایه ای از رسوبات غنی برجای می گذارد و زمین های مرطوب را مستعد کشت و زرع می کند
- 45- **چه عواملی مصر را از تهاجم های خارجی حفظ می کرد؟** موانع طبیعی مانند صحراهای گرم در شرق و غرب دریای مدیترانه در شمال و صخره های شمالی این کشور را از تهاجم های خارجی حفظ می کرد
- 46- **مصر اغلب از طریق ..... در شمال شرق این کشور در معرض هجوم بیرونی قرار داشت.** شبه جزیره سینا
- 47- **مورخان تاریخ مصر باستان را به سه دوره تقسیم کرده اند. آنها را بنویسید؟** امپراتوری قدیم - میانه و جدید
- 48- **ویژگی های دوره امپراتوری قدیم مصر را بنویسید؟** در این دوره قدرت فرعون ها در اوج بود. اهرام سه گانه که یکی از شاهکارهای معماری جهان باستان است به دستور فرعونها ساخته شد.
- 49- **فرعونها در دوره امپراتوری مصر قدیم، برای اداره امور کشور چه می کردند؟** آنها از وزیر یا شخصی با عنوان کارگزار کل کشور استفاده می کردند که مسئولیت اداره امور اداری، مالی و قضایی را برعهده داشت.
- 50- **نقش فرعون در مصر باستان چگونه بود؟** فرعون از قدرت فوق العاده ای برخوردار بود و اختیار زیادی در میان مردم داشت. آنچه او انجام می داد اراده خدایان شمرده می شد و آنچه می گفت از زبان یکی از خدایان بود و فرمانهای او می

- بایست بی چون و چرا اجرا شود. پسر یا هرکدام از اعضای خانواده فرعون حتی همسر او می توانست جانشین او شود.
- 51- **اوضاع دین در مصر باستان چگونه بود؟** مصریان باستان خدایان زیادی را می پرستیدند. حداقل نام چندین هزار خدا در نوشته های مصری شناسایی شده است. البته مردم مصر خدایانشان را مهربان تر و دوستانه تر از خدایان سومری می پنداشتند.
- 52- **دیدگاه مردم مصر در مورد خدایان با مردم سومر چه تفاوتی داشت؟** مردم مصر خدایانشان را مهربان تر و دوستانه تر از خدایان سومری می پنداشتند.
- 53- **چرا مردم مصر باستان خدایانشان را مهربانتر و دوستانه تر از خدایان سومری می پنداشتند؟** شاید به این سبب که زندگی در اطراف نیل آسان تر و مطبوع تر از زندگی در کناره های دجله و فرات بود.
- 54- **آمن هوتپ چهارم چه اقدامی در مورد مذهب و خداپرستی انجام داد؟** او کوشید که یگانه پرستی را در شکل پرستش خدای خورشید در مصر ترویج نماید.
- 55- **آیا آمن هوتپ چهارم موفق شد یگانه پرستی را در مصر باستان پایدار کند؟ چرا؟** خیر. زیرا پس از مرگ او، کاهنان که نقش مهمی در فرهنگ مصر داشتند، دوباره پرستش چند خدایی را رایج کردند.
- 56- **حضرت یوسف و حضرت موسی (سلام الله علیهما) در دوران امپراتوری جدید مصر چه تلاشهایی کردند؟** آنها به احتمال بسیار در این دوره مردم مصر را به پرستش خدای یگانه دعوت کردند.
- 57- **مصریان باستان نسبت به زندگی پس از مرگ چه اعتقادی داشتند؟** آنها به زندگی پس از مرگ باور داشتند و معتقد بودند که روح پس از مرگ مدتی سرگردان می ماند و سپس به جسم انسان باز می گردد.
- 58- **چرا مصریان باستان جسدهای فرعون ها را مومیایی می کردند؟** زیرا به زندگی پس از مرگ باور داشتند و معتقد بودند که روح پس از مرگ به جسم انسان بر می گردد. به همین دلیل جسدهای فرعون ها را برای جلوگیری از فاسد شدن مومیایی می کردند.
- 59- **اقتصاد مردم مصر باستان چگونه بود؟** اساس زندگی در مصر باستان بر کشاورزی استوار بود. اکثریت جمعیت را کشاورزان تشکیل می دادند. آنان در کشتزارهای اطراف نیل که متعلق به فرعون ها، کاهنان و مقام های حکومتی بود، گندم، جو، خرما و دیگر میوه ها را کشت می کردند.
- 60- **باورهای دینی چه تأثیراتی بر زندگی مصریان باستان گذاشته بود؟** مصریان مردمی صبور و فرمان بر بودند. آموزه های دینی آنان را به اطاعت بی چون و چرا از فرمان فرعون ها و مأموران او فرا می خواند. توده های مردم علاوه بر پرداخت مالیات، ناگزیر بودند در ساختن آرامگاهها، کاخها، معبدها و نیز با حضور در جنگ ها برای حکومت بیگاری نمایند.
- 61- **دستاوردهای هنری و ادبی در مصر باستان را بنویسید؟** یکی از دستاوردهای برجسته تمدن مصر باستان، ابداع خط های مختلف هیروگلیف و دموتیک بود که از هرکدام در جاهای متفاوت استفاده می شد. مصریان همچنین با استفاده از نی، کاغذی به نام پاپیروس ابداع کردند.
- 62- **دو خط را که در مصر باستان ابداع شد نام ببرید؟** خط هیروگلیف و خط دموتیک
- 63- **مصریان با استفاده از نی، کاغذی به نام ..... ابداع کردند.** پاپیروس

- 64- تمدن مصر باستان بیشتر به خاطر چه چیزهایی شهرت دارد؟ به خاطر بناهای باستانی مانند اهرام، معابد، کاخ ها و نیز آثار هنری بویژه مجسمه سازی شهرت دارد.
- 65- معماران مصری برای ساخت هرم ها از چه مصالحی استفاده کردند؟ از منابع طبیعی سنگ آهک و سنگ خارا که در مصر فراوان بود ، بهره بردند
- 66- مصریان باستان در موضوعات هنری چه خلاقیت هایی داشتند؟ آنان در نقاشی، مجسمه سازی و ساخت جنگ افزارها و دیگر ابزارها، خلاقیت و مهارت زیادی از خود نشان دادند و آثار زیبا و ظریفی را خلق کردند.
- 67- مصریان باستان برای ساختن آثار هنری از چه موادی استفاده می کردند؟ آنان برای ساختن آن اشیاء از معادن دور دست، مس و طلا استخراج می نمودند.

پرسش های نمونه درس چهارم

- 1- سه تفاوت عمده دوره گردآوری خوراک با دوره تولید خوراک را بنویسید؟ در دوره گردآوری خوراک، مردان در دسته های کوچک به شکار می رفتند و زنان به جمع آوری بقایای خوردنی گیاهان و میوه درختان می پرداختند. انسان ها در این دوره از پناهگاههای طبیعی مانند غارها و نیز کلیه هایی که از شاخ و برگ درختان و گیاهان می ساختند، برای حفظ جان خود بهره می بردند. در دوره تولید خوراک، گروههایی از مردمان گردآورنده خوراک با استفاده از تجربیات گذشته شروع به کشت برخی گیاهان و اهلی کردن حیوانات کردند و برای نخستین بار موفق به تولید خوراک شدند. در این دوره به کشت غلات از جمله گندم و جو پرداخته شده، رام کردن حیوانات صورت گرفت، چرخ سفال برای ساخت ظروف سفالی بکار گرفته شد، با استفاده از پشم حیوانات پارچه تولید شد.
- 2- اتفاق مهمی که در دوران پیش از تاریخ توسط بشر افتاد چه بود؟ افروختن آتش و بکار گرفتن آن بود.
- 3- ابداع کشاورزی چه پیامدهای مهمی برای بشر داشت؟ 1-کشاورزان به منظور کاشت، داشت و برداشت محصول، از دوره گردی دست برداشتند و نخستین روستاها را به عنوان سکونتگاه های دائمی ایجاد کردند - 2- به دلیل تولید اضافه بر نیاز، عده ای به فعالیت دیگری غیر از تولید خوراک مانند ابزار سازی، سفالگری و پارچه بافی روی آوردند و در تولید این محصولات مهارت و تخصص یافتند - 3 در نتیجه تولید مازاد بر نیاز، داد و ستد میان روستاهای دور و نزدیک به تدریج آغاز شد و از این طریق زمینه آشنایی مردم مناطق مختلف را با آداب و رسوم، مهارت ها و اندیشه های یکدیگر فراهم آورد.
- 4- تأثیر و نقش شرایط طبیعی و اقلیمی بین النهرین و مصر را در شکل گیری تمدن به شکل مقایسه ای توضیح دهید؟ در هر دو تمدن رودخانه ها و بطور کلی آنها نقش فراوان داشتند. در مصر رود نیل و در بین النهرین رودهای دجله و فرات - هر دو تمدن به دلیل وجود زمینهای حاصلخیز ناشی از رسوب برجای مانده از رودخانه ها بر اساس کشاورزی شکل گرفت.

- 5- **شباهت ها و تفاوت های دین سومریان و مصریان باستان را با ذکر دلیل بیان کنید؟** در هر دو تمدن اعتقاد به چند خدایی وجود داشت. خدایان مصری در باور مردم آنجا مهربان تر از خدایان سومری بودند. در مصر فرعون نه تنها نماینده خدا بلکه در برخی موارد خود را خدا می پنداشت ولی در سومر منصب شاه - کاهن وجود داشت ولی هیچگاه کاهن ادعای خدایی نکرد.
- 6- **تأثیر حمورابی را بر تمدن بین النهرین شرح دهید؟** شیوه او در حکومت مبتنی بر قدرت و اختیارات فراوان پادشاه و اطاعت کامل حاکمان ولایات از او بود. وی مقام پادشاهی را هدیه ای از جانب خداوند به خود می پنداشت. بخش عمده ای از شهرت حمورابی در تاریخ به خاطر قانون نامه ای است که از او برجای مانده و به عنوان نخستین سند قانون گذاری جهان بشمار می رود. قانون نامه حمورابی شامل مجموعه قوانین مربوط به زراعت، آبیاری، کشتیرانی، خرید و فروش برده، ارث، ازدواج و مجازات های انواع جرم ها و جنایت هاست.

درس پنجم (تمدن هند و چین)

- 1- **جغرافیای هند باستان را بنویسید؟** هند باستان سرزمین پهناور و متنوع، شامل هندوستان، بنگلادش و بخش وسیعی از پاکستان امروزی بوده است.
- 2- **کاوش های باستان شناسی در اوایل قرن بیستم در مورد تمدن سند چه چیزی را بدست آورد؟** این کاوش ها نشان داد که در حدود 5 هزار سال پیش تمدن پیشرفته ای در کنار رود سند وجود داشته است.
- 3- **باستان شناسان پس از سالها حفاری و کاوش، بقایای شهرهای بزرگ و پر جمعیت ..... و ..... واقع در پاکستان را کشف کردند. موهنجو دارو - هاراپا**
- 4- **معماری شهرهای باستانی دره سند چگونه بوده است؟** شواهد باستان شناسی نشان داده است که آنها شهرهای خود را بر اساس نقشه ای دقیق و معماری تقریباً یکسانی ساخته بودند. آنان خیابانها و معابر اصلی و فرعی را با پهنای معینی طراحی نموده که یکدیگر را قطع می کردند. همچنین ساختمانها را با معماری همسان و آجرهایی به اندازه های مشخص بنا می کردند. این شهرها دارای پرستشگاه، حمام، انبار غله و همچنین سیستم فاضلاب بودند.
- 5- **وضعیت کشاورزی در تمدن دره سند چگونه بود؟** تمدن سند متکی به کشاورزی بود و ساکنان این منطقه در جلگه های آبرفتی و حاصلخیز اطراف سند به کشت محصولاتی چون گندم، جو و پنبه و پرورش دام بویژه گاو میش می پرداختند.
- 6- **وضعیت صنعت در تمدن دره سند چگونه بود؟** نشانه هایی از رواج صنعت سفالگری و نساجی در آن منطقه بدست آمده است. وجود برخی اشیای متعلق به مراکز تمدنی ایران و بین النهرین در کشفیات موهنجو دارو و هاراپا نشان می دهد که این مراکز با یکدیگر داد و ستد داشته اند.
- 7- **وضعیت هنر در تمدن دره سند چگونه بوده است؟** از تمدن سند ابزارها، ظرفها، آثار هنری، مجسمه ها و زیورآلاتی کشف شده است که بیانگر شکوفایی صنعت و هنر است. از این تمدن همچنین لوح ها و نوشته هایی بدست آمده است که تا کنون رمزگشایی و خوانده نشده است.

- 8- چرا تا کنون در باره اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی تمدن سند چیزی نمی دانیم؟ زیرا لوح ها و نوشته هایی که از آنجا بدست آمده است تا کنون رمزگشایی نشده اند.
- 9- آریاییان در چه شرایط و چه زمانی به هند وارد شدند؟ در حدود 1500 سال قبل از میلاد و در زمانی که تمدن سند رو به انحطاط نهاده بود، دسته هایی از اقوام آریایی از سمت شمال غربی وارد هند شدند.
- 10- آریاییان چگونه بر بخش هایی از هند مسلط شدند؟ آنان که مردمانی جنگجو و دارای اسب و ارابه بودند، به تدریج بر بخش های شمال هند مسلط شدند و قدرت و نفوذ خود را تا نواحی مرکزی آن کشور گسترش دادند.
- 11- در زمان سلطه آریایی ها بر بخشهای شمالی و مرکزی هند، نواحی جنوب هند در دست چه اقوامی باقی ماند؟ نواحی استوایی و مرطوب جنوب هند زیر سلطه قومی تیره پوست به نام دراویدی ها باقی ماند.
- 12- خداپرستی آریاییان هند چگونه بود؟ آنان نیز مانند سایر اقوام هند و اوپایی خدایان گوناگونی را به عنوان یکی از مظاهر طبیعت مانند آسمان، ماه، خورشید، باد و آتش می پرستیدند. آنان همچون آریایی های ایرانی، به خدای غیر مادی و مافوق طبیعت اعتقاد داشتند.
- 13- مهمترین اثر بجای مانده در باره عقاید آریاییان هند، سروده هایی در ستایش افرینش و خدایان با عنوان ..... است. وداها
- 14- کهن ترین بخش وداها ..... نام دارد که به زبان
- 15- سانسکریت، که زبان مهاجران آریایی هند بود، سروده شده است. ریگ ودا آیین برهمنی را توضیح دهید؟ این آیین به خدایان متعددی که در وداها ستایش شده بودند، باور داشت و آداب و مناسک دشواری را بر پیروان خود تحمیل می کرد. قربانی کردن از جمله رسوم سخت و پیچیده آن بود.
- 16- برهمنان چه وظایفی بر عهده داشتند؟ وظیفه حفظ سرودهای وداها از گزند فراموشی، تعلیم آموزه های دینی و اجرای آداب مذهبی بر عهده برهمنان بود.
- 17- موقعیت اجتماعی برهمنان را توضیح دهید؟ برهمنان به واسطه مقام و موقعیت مذهبی خویش، قدرت و ثروت فراوانی کسب کرده و کاست یا طبقه ممتازی را تشکیل داده بودند.
- 18- چه عواملی موجب رویگردانی مردم از آیین برهمنی و تضعیف آن شد؟ مناسک طاقت فرسای این آیین به تدریج موجب رویگردانی برخی پیروان آن شد و زمینه برای شکل گیری و رواج آیین و اندیشه های دیگر در هند فراهم شد.
- 19- کدام آیین در برابر کیش امیخته با خرافات برهمنی در هند ظهور کرد؟ آیین بودایی
- 20- چهار حقیقت عالی از دیدگاه بودا را نام ببرید؟ 1- زندگی سراسر رنج و درد بی پایان است 2- سرچشمه این درد، آرزو و خواستن است 3- تنها با رسیدن به نیروانا می توان بر آرزو و خواستن غلبه کرد 4- از هشت راه مقدس می توان به نیروانا رسید.
- 21- از نظر بودا، هشت راه مقدسی که انسان را به نیروانا می رساند، کدامند؟ صداقت ورزی در ایمان - نیت - گفتار - کردار - زندگانی - کوشش - پندار و مراقبه
- 22- تعالیم بودا علاوه بر هند، در چه مناطقی گسترش یافت؟ به مناطق دیگر آسیا از جمله تبت و چین نیز نفوذ یافت
- 23- وضعیت سیاسی هند تا زمان اسکندر مقدونی چگونه بود؟ قبایل آریایی مهاجر به هند، تا چندین قرن به صورت پراکنده می زیستند و حکومت فراگیری را تأسیس نکردند. داریوش بزرگ قسمت هایی از شمال غرب هند را تصرف و خراج گزار خویش

- کرد. اسکندر مقدونی نیز پس از براندازی هخامنشیان، بخش های وسیعی از هند را فتح کرد.
- 24- با انتشار خبر مرگ اسکندر، یکی از فرماندهان هندی به نام ..... بر ضد یونانیان شورش کرد. چندراگوپتا
- 25- چندرا گوپتا پس از به اطاعت درآوردن شماری از حاکمان محلی شمال هند، سلسله..... را بنیان گذاشت. سلسله موريا
- 26- حکومت موريا در دوران فرمانروایی ..... به اوج قدرت رسید و قلمرو خود را به سرتاسر هند بجز بخش های جنوبی رساند. آشوکا
- 27- سلسله موريا توسط چه کسی بنیانگذاری شد؟ معروفترین پادشاه آن چه نام داشت؟ توسط چندرا گوپتا - معروفترین پادشاه آنها آشوکا نام داشت
- 28- حکومت موريا از چه زمانی ضعیف شد؟ بعد از سلسله موريا کدام سلسله به قدرت رسید؟ حکومت موريا بعد از مرگ آشوکا ضعیف شد و کم کم سلسله دیگری به نام گوپتا بر سر کار آمد و چندین قرن بر هند فرمان راند.
- 29- ویژگی های جغرافیایی کشور چین را بیان کنید؟ چین کشور پهناوری در شرق آسیا و دارای ویژگی های سرزمینی و آب و هوایی متنوع است. موانع طبیعی، چین را از تایلند، برمه، هند و آسیای مرکزی جدا کرده است، اما دره پهناور رود هوانگ هو در شمال، این کشور را در معرض یورش اقوام بیابانگرد قرار می داد. با این حال ، جلگه ها و دشت های پیرامون رودهای بزرگ در چین محیط مناسبی برای کشاورزی و برپایی سکونتگاههای دائمی بود.
- 30- پیشینه تمدنی و سکونت در چین در کدام مناطق و از چه زمانی آغاز شده است؟ طبق کاوش های باستان شناسی، در دوران نوسنگی و حدود 8 هزار سال پیش، گروههایی از مردم روستانشین چینی در اطراف رودهای بزرگ هوانگ هو و یانگ تسه مشغول کشاورزی بوده اند.
- 31- محصولات کشاورزی و دامی تولیدی در چین باستان چه بودند؟ ارزن، گندم، برنج و سپس ابریشم مهم ترین محصولاتی بودند که کشاورزان چینی تولید می کردند. چینی ها همچنین چندین نوع حیوان اهلی را پرورش می دادند.
- 32- زمینه پیدایش نخستین شهرها در چین از چه زمانی و چگونه پدید آمد؟ در چین نیز مانند دیگر جاها با تولید مازاد بر نیاز محصولات کشاورزی و دامی، جمعیت رو به افزایش نهاد و به تدریج زمینه پیدایش نخستین شهرها را در حدود هزار و پانصد سال پیش از میلاد فراهم آورد.
- 33- چرا تمدن چین در مقایسه با سایر تمدنهای همزمان، کمتر تحت تأثیر و نفوذ خارجی بوده است؟ به سبب موقعیت ویژه جغرافیایی خود.
- 34- چینی ها از چه زمانی با هند و ایران رابطه برقرار کردند؟ زمانی که فرهنگ و هنر آنان شکوفا شده و ویژگی های خاص خود را پیدا کرده بود.
- 35- سیر تکاملی حکومتگری در چین باستان را توضیح دهید؟ چین نیز مانند سومر در آغاز شامل چندین دولت- شهر بود که بر هر قسمت آن جنگاورانی حکومت می کردند. به تدریج حاکمان محلی تحت فرمان یک دودمان قرا گرفتند و سلسله های حکومتی در این سرزمین بوجود آمد. اما این سلسله ها تا قرن ها نتوانستند چین را از نظر سیاسی و جغرافیایی بطور کامل متحد و یکپارچه کنند.
- 36- در زمان کدام سلسله و چگونه ، چین به اتحاد رسید و دارای حکومتی نیرومند شد؟ یکی از فرمانروایان سلسله چه این به نام ژنگ که در سال 264 ق.م

- به تخت نشست، با پیروزی بر حاکمان محلی و اشراف زمین دار به تفرقه و تجزیه سیاسی چین پایان داد و حکومت نیرومندی را به وجود آورد.
- 37- **ژنگ فرمانروای سلسله چه این، چه لقبی برای خود برگزید؟ این لقب چه معنایی داشت؟** لقب شی هوانگ تی را برگزید که به معنای امپراتور اول است و این لقب پیش از او ویژه خدایان و قهرمانان اساطیری بود.
- 38- **شی هوانگ تی برای تسلط بیشتر حکومت مرکزی، چه اقداماتی انجام داد؟** او تشکیلات اداری و مالیاتی را نوسازی کرد و شبکه گسترده ای از جاده ها ساخت. به قصد رونق تجارت، مقیاس وزن ها و اندازه ها و عیار سکه ها را یکسان نمود و دیوار چین را برای جلوگیری از هجوم اقوام صحراگرد تکمیل کرد.
- 39- **دیوار چین چگونه و به چه منظوری ساخته شد؟** فرمانروایان پیش از شی هوانگ تی برای جلوگیری از هجوم اقوام صحراگرد، قسمت هایی از این دیوار را ساخته بودند و شی هوانگ تی قسمت های مختلف آن را به هم پیوند داد تا دژی به طول 2400 ک.م با 25 هزار برج نگهبانی در مرز شمالی چین شکل گرفت.
- 40- **اوضاع چین بعد از مرگ شی هوانگ تی چه تغییراتی کرد؟** چین دچار آشوب و جنگ داخلی شد و اندکی بعد سلسله هان روی کار آمد.
- 41- **در دوران سلسله هان، در چین چه اقداماتی صورت گرفت؟** کشاورزی، صنعت، علم و فرهنگ، پیشرفت نمایی کرد و چینیان دست به ابداعات و اختراعات مهمی زدند.
- 42- **سلسله هان را از نظر سیاست خارجی بررسی کنید؟** این سلسله حکومتی با گسترش قلمرو خود از سمت جنوب و غرب با کشورها و تمدن های دیگر از جمله ایران، ارتباط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برقرار کرد. جاده معروف ابریشم که چین را از طریق ایران به اروپا متصل می کرد در دوره هان گشایش یافت.
- 43- **یکی از برجسته ترین اندیشمندان چینی که اصول و آیینی برای اداره جامعه و حکومت عرضه نمود..... نام داشت. کنفوسیوس**
- 44- **اندیشه های کنفوسیوس را توضیح دهید؟** کنفوسیوس بیش از هر چیز به رفتار اخلاقی توجه داشت و در باره دین یا خدایان چینی خیلی کم سخن گفته است. اساس تعالیم او این بود که مردم چطور باید رفتار کنند و حاکمان چگونه رفتار مناسب را در جامعه ترویج دهند.
- 45- **شی هوانگ تی با اندیشه های کنفوسیوس چگونه برخورد کرد؟** او به شدت با این اندیشه ها مخالفت کرد و دستور داد آثارش را بسوزانند و حکیمان پیرو او را نابود کنند.
- 46- **اندیشه های کنفوسیوس بعد از شی هوانگ تی چه سرنوشتی یافت؟** پس از مرگ شی هوانگ تی و در دوران حکومت هان، اندیشه و آیین کنفوسیوس دوباره رواج یافت و تعلیم داده شد. یکی از اقدامات مؤثر حکومت هان که به سنتی ماندگار در تاریخ چین تبدیل شد، انتخاب مأموران دولتی بر پایه اصول و تعلیمات کنفوسیوس بود.
- 47- **در دوره سلسله ها، مأموران دولتی بر اساس چه معیارهایی انتخاب می شدند؟** بر پایه اصول و تعلیمات کنفوسیوس انتخاب می شدند. در چارچوب این اصول، افراد بر اساس توانمندی و شایستگی های خویش و نه بر مبنای ثروت و وابستگی های خانوادگی به خدمت گرفته می شدند.
- 48- **آیین بودایی در چه زمانی وارد چین شد و چگونه گسترش یافت؟** در دوران سلسله هان، این آیین به چین راه یافت و به تدریج در کنار آیین کنفوسیوس و دیگر آیین ها مورد پذیرش بخشی از مردم چین قرار گرفت.

پرسش های نمونه درس پنجم

- 1- **دستاورد های مهم تمدن سند را فهرست کنید؟** شهرها بر اساس معماری و نقشه دقیق ساخته می شد - طراحی خیابان ها و معابر اصلی و فرعی با پهنای معین - داشتن پرستشگاه و حمام و انبار غله - تجهیز شهرها به سیستم دفع فاضلاب شهری - کشت محصولات متنوع کشاورزی مانند گندم و جو و پنبه و پرورش دام - شکوفایی هنر و صنعت
- 2- **خاستگاه آیین برهمنی و ویژگی برجسته آن را توضیح دهید؟** خاستگاه آن در میان آریاییان هند بود و دشواری مناسک و رسم پیچیده قربانی کردن از ویژگی های برجسته این آیین بود
- 3- **نقش شی هوانگ تی و اهمیت اقدامات او را در تاریخ چین باستان شرح دهید؟** او تشکیلات اداری و مالیاتی را نوسازی کرد و شبکه گسترده ای از جاده ها ساخت. به قصد رونق تجارت، مقیاس وزن ها و اندازه ها و عیار سکه ها را یکسان نمود و دیوار چین را برای جلوگیری از هجوم اقوام صحراگرد تکمیل کرد.
- 4- **سلسله هان، زمینه ساز چه تغییر و تحولاتی در چین شد؟** کشاورزی، صنعت، علم و فرهنگ، پیشرفت نمایانی کرد و چینیان دست به ابداعات و اختراعات مهمی زدند. این سلسله حکومتی با گسترش قلمرو خود از سمت جنوب و غرب با کشورها و تمدن های دیگر از جمله ایران، ارتباط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برقرار کرد. جاده معروف ابریشم که چین را از طریق ایران به اروپا متصل می کرد در دوره هان گشایش یافت.
- 5- **تأثیر اندیشه و تعلیمات کنفوسیوس را بر نظام سیاسی، اجتماعی چین از متن درس استنباط و بیان کنید.** کنفوسیوس بر نظام خانواده و تحکیم آن تأکید داشت- به موضوع رعایت احترام بین افراد جامعه بسیار معتقد بود و تبلیغ می کرد - بطور کلی آیین وی نوعی نظام اخلاقی را در جامعه چین ترویج می کرد که البته بعد از خودش گسترش یافت.

درس هشتم (یونان و روم)

- 1- **تمدن یونان در چه موقعیت جغرافیایی بوجود آمد؟** یکی از کانون های مهم تمدنی قاره اروپا، در سرزمین های جنوب شبه جزیره بالکان و جزیره های مجاور آن در دریا های مدیترانه و اژه که یونان نامیده می شود بوجود آمد.
- 2- **وضعیت جغرافیایی یونان چه تأثیری در زندگی مردم آنجا داشته است؟** بخش وسیعی از یونان را کوه های صخره ای فرا گرفته است که در میان آنها فقط دشت های حاصلخیز کوچکی به چشم می خورد. در عوض موقعیت شبه جزیره ای این کشور و برخورداری از سواحل طولانی با خلیج ها و بریدگی های مناسب برای ایجاد لنگرگاهها، شرایط مناسبی را برای کشتیرانی و دریانوردی فراهم کرده است.
- 3- **شکل گیری دولت- شهرهای یونانی از چه زمانی آغاز شد؟** حدود چهار هزار سال پیش، گروههایی از اقوام هند و اروپایی از سمت شمال به یونان مهاجرت کردند و دولت شهرهای یونانی را پی ریزی کردند.
- 4- **کدام منابع در مورد دوران اولیه سکونت مهاجران هند و اروپایی در یونان، به ما اطلاعات می دهد؟** حفاری های باستان شناسان و دو منظومه حماسی یعنی ایلیاد و اودیسه سروده هومر شاعر مشهور قرن هشتم ق.م

- 5- **چه موانعی بر سر راه اتحاد سیاسی و اجتماعی یونان در دوره باستان وجود داشت؟** وجود جزیره های پراکنده و دیگر عوامل طبیعی که سرزمین یونان را از هم جدا می کند، مانع مهمی بر سر راه اتحاد سیاسی و اجتماعی آن کشور در دوره باستان بود.
- 6- **رابطه دولت-شهرهای یونانی با هم چگونه بود؟** آنها غالباً با یکدیگر در حال رقابت و جنگ بودند.
- 7- **مهم ترین دولت -شهرهای یونانی را نام ببرید؟** آتن و اسپارت
- 8- **ویژگی های دو دولت شهر مهم یونان (آتن و اسپارت) را بنویسید؟** آتن مرکز فعالیت های فلسفی، علمی و هنری و نیز زادگاه مردم سالاری (دمکراسی) بشمار میرفت. اما اسپارت جامعه ای نظامی گرا و جنگاور بود که به امور فرهنگی و هنری چندان علاقه ای نداشت.
- 9- **تمدن کِرت چگونه کشف شد و چرا به آن تمدن مینوسی می گویند؟** در پی کاوشهای باستان شناختی در اوایل قرن بیستم، آثار تمدنی کهن در جزیره کرت واقع در جنوب یونان کشف گردید. این تمدن بواسطه مینوس شاه افسانه ای آن جزیره، تمدن مینوسی نامیده شد.
- 10- **ویژگی های تمدن مینوسیان را بیان کنید؟** مینوسیان قرنهای پیش از مهاجرت اقوام هند و اروپایی به یونان، شهرهای خود را پایه گذاری کرده بودند. آنان قومی دریانورد بودند و با مصر و دیگر مناطق همجوار خود روابط بازرگانی داشتند. بقایای کاخ شاهی مینوسیان حکایت از قدرت، رفاه و معماری پیشرفته آنان دارد.
- 11- **فرمانروایان دولت-شهرهای یونانی برای گسترش قلمرو خود چه اقداماتی انجام می دادند؟** آنها همواره می کوشیدند نفوذ و سلطه سیاسی-اقتصادی و فرهنگی خود را تا آن سوی مرزهای این کشور گسترش دهند. آسیای صغیر (ترکیه امروزی) از جمله مناطقی بود که دولت - شهرهای یونانی به منظور گسترش قلمرو و توسعه نفوذ فرهنگی و اقتصادی خود، بدانجا یورش بردند. افسانه جنگ تروا که در کتاب ایللیاد نقل شده، بازگو کننده یکی از آن یورشها است.
- 12- **چه عاملی باعث جنگهای طولانی بین هخامنشیان یا یونانیان شد؟** رقابت دولت - شهرهای یونانی با حکومت هخامنشیان برای تسلط بر منطقه آسیای صغیر
- 13- **پس از پایان جنگهای یونان و ایران، دولت-شهر آتن چه اقدامی انجام داد؟** دولت- شهر آتن به رهبری پریکلِس، سیاستمدار آزادیخواه، به سرعت در مسیر پیشرفت و توسعه طلبی سیاسی و نظامی گام برداشت
- 14- **پس از پایان جنگهای ایران و یونان، آتنی ها به رهبری..... قدم در راه پیشرفت سیاسی و نظامی گذاشتند.** پریکلِس
- 15- **سلسله جنگهای میان آتن و اسپارت به جنگهای..... مشهور است.** پلوپونزی
- 16- **حکومت هخامنشی چه دخالتی در جنگهای پلوپونزی می کرد؟** بطور پنهانی به اسپارت کمک مالی می کرد
- 17- **جنگهای پلوپونزی سرانجام با پیروزی..... پایان یافت.** اسپارت
- 18- **مقدونی ها در چه زمانی و چگونه بر یونان مسلط شدند؟** در دورانی که آتن و اسپارت سرگرم رقابت و جنگ بودند، قدرت جدیدی در مرزهای شمالی یونان یعنی مقدونیه در حال ظهور بود. مقدونیان که به زبان یونانی صحبت می کردند، از

- تمدن و زندگی شهری برخوردار نبودند. آنها به رهبری فیلیپ دوم شاه مقدونیه، ارتش مقتدری تشکیل دادند و توانستند دولت-شهرهای خسته و متفرق یونان را مطیع کنند.
- 19- **اسکندر مقدونی در حمله به ایران چه اقداماتی انجام داد؟** وی پس از آنکه شورش یکی از دولت - شهرهای یونانی را فرو نشاند، با سپاهی آماده به قلمرو هخامنشی هجوم آورد. سپاهیان او در چندین نبرد بر سپاه هخامنشی پیروز شدند و مصر، آسیای صغیر، بین النهرین و ایران را فتح کردند.
- 20- **نتیجه لشکرکشی های اسکندر به شرق را توضیح دهید؟** در نتیجه این لشکرکشی ها، ارتباط و تعامل فرهنگی میان تمدن ها و مردمان قلمرو تحت فرمان او بیشتر شد.
- 21- **حکومت مقدونی ها بر یونان تا چه زمانی ادامه یافت؟** تا زمانی که این کشور ضمیمه امپراتوری روم شد، ادامه پیدا کرد.
- 22- **فرهنگ و تمدن یونان باستان را توصیف کنید؟** یونان باستان بویژه در عصر شکوفایی دموکراسی در آتن (500 تا 338 ق.م) شاهد دوران درخشانی از رشد فکری، فرهنگی، علمی، هنری و ادبی بود.
- 23- **یونانیان از دستاوردهای کدام تمدن ها برای پیشرفت خود استفاده بردند؟** از دستاوردهای تمدنهای مصر، بین النهرین و ایران بهره بسیار بردند.
- 24- **باور به خدا در بین یونانیان چگونه بود؟** یونانیان به خدایان متعددی اعتقاد داشتند. مهم ترین این خدایان، دوازده خدایی بودند که در کوه المپ جای داشتند و در رأس آنان زئوس خدای آسمان و آذرخش بود. مردم هر دولت-شهر یکی از خدایان مستقر در المپ را به عنوان خدایی محافظ شهر خود ستایش می کردند. مثلا آتنا خدا بانوی خرد، محافظ شهر آتن بشمار میرفت.
- 25- **اعتقادات دینی مردم یونان باستان را توضیح دهید؟** آنان ضمن پرستش خدایان متعدد، دارای معابد و پرستش گاههایی بودند. نیایش غالباً با تقدیم هدیه و قربانی به خدایان انجام می گرفت. در یونان باستان، نفوذ و قدرت کاهنان به مراتب کمتر از مصر و بین النهرین بود. یونانیان به احترام خدایان و برای بزرگداشت قهرمانان خویش، جشن ها و مسابقه های مختلفی را برگزار میکردند.
- 26- **مشهورترین بازیهایی که یونانیان برای بزرگداشت خدایان و قهرمانان خود برگزار می کردند چه نام داشت؟** مشهورترین آنها، بازیهای المپیک بود که هر چهار سال یکبار در دولت شهر المپیا برگزار میگردد. اولین دوره این بازیها در سال 776 ق.م انجام شد.
- 27- **یکی از ویژگی های برجسته تمدن یونان باستان را بنویسید؟** شیوه متفاوتی از حکمرانی بود که توسط یونانیان بوجود آمد.
- 28- **چه عاملی باعث شد تا شیوه حکومت موروثی از بین برود و شیوه جدیدی جایگزین آن شود؟** در نتیجه توسعه دریانوردی و گسترش تجارت خارجی، طبقه ای از ثروتمندان و اشراف برآمدند و به جای شاهان، قدرت را در دست گرفتند.
- 29- **در قرن های ششم و پنجم ق.م چه تغییرات سیاسی در یونان شکل گرفت؟** نوعی مردم سالاری در یونان بویژه در دولت-شهر آتن شکل گرفت که البته با نظام های مردم سالار امروزی تفاوت داشت.
- 30- **شکل انتخابات در نظام مردم سالار شهر آتن چگونه بود؟** در آنجا فقط مردان بالغی که از پدر و مادری آتنی به دنیا آمده بودند و شهروند آنجا محسوب می شدند، حق رأی داشتند و می توانستند در اداره امور دولت - شهر مشارکت کنند. زنان، بردگان و بیگانگان مقیم آتن که اکثریت جمعیت آن دولت - شهر را تشکیل می دادند، از حق رأی و شرکت در اداره امور سیاسی محروم بودند.

- 31- **زادگاه فلسفه کدام کشور و کدام شهر است؟** یونان بویژه آتن
- 32- **فلسفه یونان در چه زمانی و چگونه به اوج خود رسید؟** فلسفه یونان در قرن های پنجم و چهارم ق.م با ظهور ، افلاطون و ارسطو به اوج خود رسید.
- 33- **در مورد رشد علمی در یونان باستان توضیح ارائه نمایید؟** در یونان باستان، علوم مختلفی مانند ریاضی، فیزیک، پزشکی و تاریخنگاری شکوفا شد. دانشمندان یونانی بر اساس روش علمی و با تکیه بر خرد به مطالعه پدیده های مختلف می پرداختند.
- 34- **کدام پزشک یونان باستان به پدر علم پزشکی معروف است؟** بقراط
- 35- **روش پزشکی بقراط را توضیح دهید؟** وی نشانه های بیماری در بیمارانش را به دقت یادداشت می کرد و ازین اطلاعات برای درمان بیمارانش دیگر استفاده می کرد. او اعتقاد داشت که بیماری ها علت های طبیعی دارند و مجازات هایی نیستند که خدایان فرستاده باشند.
- 36- **در مورد فیثاغورث توضیح دهید؟** فیثاغورث فیلسوف و ریاضی دان مشهور یونانی است که برخی از اصول هندسه را کشف کرد و امروزه دانش آموزان او را با قضیه فیثاغورث به یاد می آورند.
- 37- **وضعیت هنر و ادبیات در یونان باستان چگونه بود؟** در یونان باستان، ادبیات و هنرهای تجسمی، مخصوصا انواع شعر ، نمایشنامه نویسی، مجسمه سازی و معماری شکوفا و پر رونق بود.
- 38- **کانون شکل گیری تمدن روم کدام منطقه بود؟** شبه جزیره ایتالیا در شمال دریای مدیترانه، کانون شکل گیری تمدن و امپراتوری نیرومندی به نام روم در عهد باستان شد.
- 39- **شرایط جغرافیایی شبه جزیره ایتالیا را بیان کنید؟** این شبه جزیره از شمال به جنوب به طول حدود 1200 ک.م گسترده است و عرض آن زیاد نیست. کوههای آلپ در شمال آن، مانع طبیعی بوجود آورده و گذرگاههای فراوان آن، معبر رخنه اقوام مختلف به شمال ایتالیا بوده است. کوههای آپنین، شرق و غرب این کشور را از هم جدا می کند. با این حال، ایتالیا دارای سواحل طولانی مناسب برای کشتیرانی و دشتهای حاصلخیز وسیعی است.
- 40- **تمدن روم چگونه شکل گرفت؟** در حدود 1500 ق.م گروهی از اقوام هند و اروپایی به ایتالیا پا نهادند و مزارع و روستاهایی را بوجود آوردند. بعدها اقوام دیگری نیز از یونان وارد این سرزمین شدند و بر شکل گیری تمدن روم اثر گذاشتند.
- 41- **شهر رم در کجا و چگونه پدید آمد؟** شهر رم در مرکز ایتالیا از ادغام تعدادی از روستاها در کرانه رود تیبر پدید آمد
- 42- **جمهوری رم چگونه تشکیل شد و گسترش یافت؟** در سال 509 ق.م رومیان بر شاه این شهر شوریدند و حکومت جمهوری رم را تأسیس کردند. جمهوری رم در سالهای میان 509 تا 264 ق.م با شکست رقیبان و دشمنان خود گسترش پیدا کرد و بر سرتاسر شبه جزیره ایتالیا مسلط شد. در این دوره، تشکیلات حکومتی و نهادهای سیاسی جمهوری رم تکامل یافت.
- 43- **سیاست های توسعه طلبانه جمهوری رم را توضیح دهید؟** این کشور سیاست توسعه طلبانه خود را در خارج از مرزهای شبه جزیره ایتالیا آغاز کرد. از این رو در فاصله سال های 264 تا 133 ق.م سلسله جنگهای بزرگی میان آن جمهوری از یکسو و حکومت کارتاژ و پادشاهان مقدونی رخ داد.

- 44- **همزمان با جمهوری رم، کارتاژیان و مقدونی ها بر کجا حاکمیت داشتند؟**
 کارتاژیان بر بخش هایی از دریای مدیترانه و شمال افریقا و مقدونیان بر مقدونیه و یونان حکومت می کردند.
- 45- **سرانجام درگیری های بین جمهوری رم با کارتاژ و مقدونی ها چه شد؟**
 سرانجام رومیان، رقیبان خود را شکست دادند و بر دریای مدیترانه و سرزمین های پیرامون آن مسلط شدند. در نتیجه این فتوحات، جمهوری رم تبدیل به قدرتی بزرگ در مدیترانه شد و به توسعه طلبی خود در اروپا، افریقا و آسیا ادامه داد.
- 46- **لشکرکشی های رومیان به شرق دریای مدیترانه چه نتایجی برجای گذاشت؟**
 رومیان با لشکرکشی به سرزمین های شرق دریای مدیترانه در غرب آسیا، بقایای حکومت سلوکیان را بر انداختند و به سوی ایران پیشروی کردند. تنها حکومت اشکانی بود که در مقابل سپاه قدرتمند روم ایستادگی کرد و مانع پیشروی بیشتر آنان به سوی ایران شد.
- 47- **زمینه تقسیم امپراتوری روم چگونه فراهم شد؟** پس از آنکه امپراتور کنستانتین (337-306 م) شهر بیزانتیوم (بیزانس، استانبول، قسطنطنیه) را به پایتختی برگزید، به تدریج زمینه تقسیم امپراتوری روم به دو بخش شرقی و غربی فراهم آمد.
- 48- **امپراتوری روم غربی و شرقی چگونه تضعیف و منقرض شدند؟** روم غربی در سال 475 م در اثر هجوم اقوام بیابانگرد نابود شد. اما روم شرقی تا سال 1453 م که پایتخت آن توسط امپراتوری مسلمان عثمانی فتح شد، دوام آورد.
- 49- **حکومت و ساختار آن را در رم باستان توضیح دهید؟** رومیان با درآمیختن فرهنگ کهن طایفه ای و نظام دولت - شهری، جمهوری رم را تأسیس کردند. بر اساس قانون اساسی رم، ساختار حکومت شامل چند مجلس و شماری مقام های اجرایی بود. اشراف به واسطه مجلس سنا و عامه مردم از طریق مجمع نمایندگان خود، در اداره امور کشور مشارکت می کردند.
- 50- **بر اساس قانون اساسی رم باستان، ساختار حکومت شامل چه چیز هایی می شد؟** شامل چند مجلس و شماری مقام های اجرایی بود.
- 51- **اشراف و عامه مردم از چه طریقی در اداره امور کشور دخالت می کردند؟** اشراف به واسطه مجلس سنا و عامه مردم از طریق مجم نمایندگان خود در اداره امور کشور مشارکت می کردند.
- 52- **ساختار قوه اجرایی در رم باستان چگونه بود؟** ریاست قوه اجرایی به دو کنسول اعطا می شد که از میان اعضای سنا برای دوره یکساله بدون تکرار انتخاب می شدند. وقتی یکی از کنسولها در میدان جنگ نیروهای جمهوری را هدایت می کرد، کنسول دیگر اداهر امور داخل را بر عهده می گرفت.
- 53- **ارتش در ساختار حکومتی روم دارای چه اهمیتی بود؟** ارتش روم برای دولتمردان رومی عرصه آموزش و اثبات لیاقت بود. هیچ شهروند رومی به منصب دولتی برگزیده نمی شد مگر آنکه در ده نبرد شرکت کرده باشد.
- 54- **چرا جمهوری رم در قرن اول ق.م دچار جنگ داخلی شد؟** با گسترش قلمرو جمهوری رم معلوم شد که قانون اساسی و نهادهای این جمهوری برای اداره سرزمین های پهناور از کارایی لازم برخوردار نیستند. ازین رو در قرن اول ق.م جمهوری رم بر اثر رقابت سرداران جاه طلب دچار جنگ داخلی و آشفتگی شد.
- 55- **چه کسی در نظام حکومتی رم باستان تغییر ایجاد کرد؟** اکتاویان
- 56- **تغییراتی که توسط اکتاویان در نظام حکومتی رم داده شد را بنویسید؟**
 در نتیجه این تغییرات، قدرت اجرایی در اختیار یک فرد به عنوان شخص اول مملکت قرار گرفت که به آوگوستوس و بعدا امپراتور معروف شد.

- 57- **پس از تغییرات در نظام حکومتی رم، مجلس سنا چه نقشی پیدا کرد؟**
مجلس سنا به عنوان مجمع اصلی مشورتی باقی ماند و در انتخاب امپراتور ایفای نقش کرد.
- 58- **فرهنگ روم از کدام کشور بیشترین تأثیر را پذیرفت؟** از میراث یونانی در زمینه تعلیم و تربیت، دین، فلسفه و علوم و هنرها تأثیر فراوانی پذیرفت.
- 59- **خدا باوری رومیان چگونه بود و از کجا تأثیر پذیرفته بودند؟** رومیان خدایان متعددی را می پرستیدند و مانند یونانیان، جشنواره ها و بازی های عمومی و مذهبی مختلفی را به احترام و بزرگداشت خدایان برگزار می کردند. علاوه بر آن برخی باورهای کهن ایرانی مانند پرستش ایزد مهر (میترا) در قلمرو روم رواج یافت.
- 60- **زندگی شهروندی در روم باستان چگونه بود؟** خانواده های رومی مسئولیت های شهروندی را به فرزندان خود از سنین کودکی می آموختند و آنان را به کار سخت، شجاعت برای جنگیدن و وفاداری به شهرشان تشویق می کردند. زنان رومی نسبت به زنان یونانی آزادتر بودند و حضور مؤثر و گسترده تری در زندگی عمومی و اجتماعی داشتند.
- 61- **برده داری در روم باستان را توضیح دهید؟** برده داری پدیده ای بسیار رایج در قلمرو امپراتوری روم بود. شمار بردگان و اختلاف میان فقیر و ثروتمند چنان افزایش یافت که در سال 73 ق.م بردگان به رهبری اسپارتاکوس قیام کردند و حکومت روم به زحمت و پس از دو سال قیام را سرکوب کرد.
- 62- **چرا بردگان در روم باستان قیام کردند؟** به دلیل اختلاف فراوان میان فقیر و ثروتمند
- 63- **قیام بردگان در روم باستان به رهبری چه کسی صورت گرفت؟** به رهبری اسپارتاکوس
- 64- **معماری و مجسمه سازی در روم باستان را توضیح دهید؟** برجسته ترین دستاورد هنری تمدن روم، در معماری و مجسمه سازی تبلور یافت. رومیان به افتخار پیرنزی های نظامی خود بناهای یادبود زیادی را برپا کردند. آنان همچنین در روم و دیگر شهرهای قلمروی امپراتوری مثل انطاکیه، دمشق، اسکندریه، آتن و ماریسی، ساختمان های عمومی فراوانی ساختند که حکایت از مهارت در معماری و طراحی در مهندسی دارد.
- 65- **در مورد شبکه راهها در روم باستان توضیح دهید؟** یکی دیگر از دستاوردهای مهم تمدن روم، ایجاد شبکه پیشرفته ای از جاده ها بود. مهندسان و کارگران رومی برای احداث جاده های سنگ فرش شده، دامنه تپه ها را می بریدند، تونل می کنند، پل می ساختند و باتلاق ها را پر می کردند.
- 66- **حضرت عیسی در چه شرایطی به تبلیغ دین جدید پرداخت؟ چه کسانی با او به مخالفت برخاستند؟** در دوره سلطه رومیان بر سرزمین فلسطین، حضرت عیسی در آنجا به تبلیغ دین جدیدی پرداخت - پیشوایان یهود با آموزه های آن حضرت به مخالفت برخاستند و با همدستی رومیان علیه او به دسیسه پرداختند و در صد نابودی ایشان برآمدند.
- 67- **دین مسیحیت در زمان کدام امپراتور رونق یافت؟ چرا؟** در زمان امپراتور کنستانتین - زیرا این امپراتور خود به مسیحیت گروید و فرمانی صادر کرد که آزادی این دین را در محدوده امپراتوری روم تضمین می کرد.
- 68- **مسیحیت بعد از مرگ کنستانتین چه تحولی پیدا کرد؟** مسیحیت بعد از کنستانتین دین رسمی امپراتوری روم شد. تعالیم حضرت عیسی ایمان به خدای یکتا

را جایگزین عقاید شرک آمیز رومیان کرد و فرهنگ و اخلاق جامعه رومی را به شدت تحت تأثیر قرار داد.

پرسش های نمونه درس ششم

- 1- **تأثیر عوامل جغرافیایی را بر شکل گیری دولت شهرهای یونانی بررسی کنید؟** یکی از کانون های مهم تمدنی قاره اروپا، در سرزمین های جنوب شبه جزیره بالکان و جزیره های مجاور آن در دریاهاى مدیترانه و اژه که یونان نامیده می شود بوجود آمد. بخش وسیعی از یونان را کوههای صخره ای فرا گرفته است که در میان آنها فقط دشت های حاصلخیز کوچکی به چشم می خورد. در عوض موقعیت شبه جزیره ای این کشور و برخورداری از سواحل طولانی با خلیج ها و بریدگی های مناسب برای ایجاد لنگرگاهها، شرایط مناسبی را برای کشتیرانی و دریانوردی فراهم کرده است.
- 2- **علل و پیامدهای جنگهای پلوپونزی را شرح دهید؟** علل جنگ ها رقابت و دشمنی و اختلاف نظری بود که بین رهبران و گردانندگان دو دولت شهر آتن و اسپارت وجود داشت. تحریک حکومت هخامنشی نیز در این دشمنی و اختلاف تأثیر داشت. پیامد های این جنگ ها عبارت بود از اینکه اولاً دو دولت- شهر برای تقویت خود از حکومت هخامنشی کمک می گرفتند و خود را زیر چتر حمایتی آنها قرار می دادند و ثانیاً دو دولت - شهر تضعیف شدند و زمانی که فیلیپ مقدونی یونان را تهدید می کرد آنها قدرت مقابله نداشتند.
- 3- **به نظر شما چه عواملی موجب شکوفایی فلسفه و علوم در یونان باستان شده بود؟** یونانی ها از دستاوردها و روش های علمی بین النهرین و مصر بهره گرفتند و فلسفه را بنیانگذاری کردند. آنها در علوم دیگر هم مانند پزشکی و ریاضی به پیشرفت های قابل توجهی دست یافتند.
- 4- **با توجه به مطالب درس های 4 و 5 و 6 دو تفاوت عمده نظام حکومتی یونان و روم را با شیوه حکومت در مصر و چین باستان بیان کنید؟** یکی از ویژگی های برجسته تمدن یونان باستان، شیوه متفاوتی از حکمرانی بود که توسط آنها بوجود آمد. در یونان ابتدا مانند کشورهای دیگر، نخست شاهان بصورت موروثی حکومت می کردند اما در نتیجه توسعه دریانوردی و گسترش تجارت خارجی، طبقه ای از اشراف و ثروتمندان برآمدند و به جای شاهان قدرت را در دست گرفتند. در قرن 5 و 6 ق.م. نوعی مردم سالاری در یونان و بویژه در دولت - شهر آتن شکل گرفت. در آنجا فقط مردان بالغی که از پدر و مادر آتنی دنیا آمده بودند و شهروند آنجا محسوب می شدند حق رأی داشتند و می توانستند در امور دولت - شهر مشارکت کنند. در روم نیز با درآمیختن فرهنگ کهن طایفه ای و نظام دولت - شهری، جمهوری رم را تأسیس کردند. بر اساس قانون اساسی رم ساختار حکومت شامل چند مجلس و شماری مقامات اجرایی بود. اشراف به واسطه مجلس سنا و عامه مردم از طریق مجمع نمایندگان خود، در اداره امور کشور مشارکت می کردند. با گسترش قلمرو جمهوری رم و ناکارآمدی قانون اساسی قبلی، کشور دچار آشفتگی شد و در نتیجه شخصی به نام اکتاوین بر رقیبان خود غلبه کرد و مقام امپراتوری را بنیان گذاری کرد و قدرت در دست یک نفر متمرکز شد ولی مجلس سنا نیز به عنوان مجمع اصلی مشورتی باقی ماند و در انتخاب امپراتور ایفای نقش کرد. در مصر، قدرت سیاسی در دست فرعون بود و آنچه او انجام می داد اراده خدایان شمرده می شد و آنچه می گفت از زبان یکی از خدایان بود و

فرمان های او بی چون و چرا می بایست اجرا می شد. در چین ابتدا مانند سومر و مصر شامل چندین دولت - شهر بود که بر هر قسمت از آن جنگاورانی حکومت می کردند به تدریج حاکمان محلی تحت فرمان یک دودمان قرار گرفتند و سلسله های حکومتی در این سرزمین بوجود آمد اما این سلسله ها تا قرن ها نتوانستند چین را از نظر سیاسی و جغرافیایی بطور کامل متحد و یکپارچه کنند. سرانجام با ظهور سلسله چه این، مقام امپراتوری بوسیله ژنگ یا شی هوانگ تی (امپراتور اول) بنیان گذاری شد و قدرت در دستان این مقام متمرکز شد. بطور کلی می توان گفت که در چین و مصر دیکتاتوری و استبداد حاکم بود با این تفاوت که در مصر حکومت ناشی از اراده خدایان بود ولی در چین خدایان کمرنگ تر بودند. اما در یونان و روم رهبران انتخابی بودند و یک مجلس مشورتی از طرف بزرگان کشور برای تصمیم گیریها وجود داشت.

5- مهم ترین دستاوردهای رومیان باستان در حوزه معماری و مهندسی چه

بود؟ برجسته ترین دستاورد هنری تمدن روم در معماری و مجسمه سازی تبلور یافت. رومیان به افتخار پیروزی های نظامی خود بناهای یادبود زیادی را برپا نمودند. آنان همچنین در رم و دیگر شهرهای قلمرو امپراتوری مثل انطاکیه، دمشق، اسکندریه، آتن و مارسی ساختمان های عمومی فراوانی ساختند که حکایت از مهارت در معماری و طراحی در مهندسی دارد. یکی دیگر از دستاوردهای مهم تمدن روم ایجاد شبکه پیشرفته ای از جاده ها بود. مهندسان و کارگران رومی برای احداث جاده های سنگ فرش شده، دامنه تپه ها را می بریدند، تونل می کردند، پل می ساختند و باتلاق ها را پر می کردند.

6- بر اساس نمودار خط زمان، مراحل تأسیس و گسترش امپراتوری روم

باستان را به ترتیب بیان کنید؟ خط زمان در صفحه 57 رسم شده است

فصل سوم (ایران در عصر باستان، سرآغاز هویت ایرانی)

درس هفتم (مطالعه و کاوش در گذشته های دور)

- 1- آگاهی و در کابریان از ادوار کهن تاریخ و تمدن خود، تا پیش از رمزگشایی خط میخی (حدود دو قرن پیش) بر چه پایه ای بود؟ برپایه ترجمه خدای نامه های متعلق به دوران ساسانی و نیز داستان های شاهنامه فردوسی بود.
- 2- تقسیم بندی تاریخ عصر باستان را بر پایه دیدگاه خدای نامه ها و شاهنامه بنویسید؟ دوره پیشدادیان - دوره کیانیان - دوره اشکانیان - دوره ساسانیان
- 3- در تقسیم بندی قدیمی دوره ایران باستان، سطح اطلاعات و مطالب دوره های مختلف چگونه بود؟ مطالب مربوط به پیشدادیان و کیانیان آمیخته با افسانه های کهن بود - در باره اشکانیان مطالب بسیار کم و محدود بود - ولی در خصوص ساسانیان اطلاعات و آگاهی های تاریخی قابل توجهی وجود داشت
- 4- امروزه سلسله های پیشدادیان و کیانیان به عنوان دوران ..... تاریخ ایران شناخته می شوند. افسانه ای (اساطیری)
- 5- واژه هایی مانند افسانه، قصه، داستان و اسطوره، گذشته از معنای لغوی هر کدام، به چه مفهومی تلقی می شوند؟ به معنا و مفهوم داستان و سرگذشت خیالی و غیر واقعی به کار می رود.

- 6- **دیدگاه کلی اکثریت مورخان و محققان در مورد افسانه و اسطوره را بیان کنید؟** بیشتر آنان بر این عقیده هستند که افسانه ها بر اساس واقعیت های تاریخی ساخته شده اند اما با گذشت زمان تغییر کرده و به شکل افسانه و اسطوره درآمده اند.
- 7- **تا حدود دوپست سال پیش، مورخان و عموم مردم، آثار هخامنشیان مانند پارسه (پرسپولیس) و پاسارگاد و آرامگاه کوروش کبیر را به چه نامی می شناختند؟** پارسه را به نام تخت جمشید و پاسارگاد را به نام تخت سلیمان و آرامگاه کوروش را به نام قبر مادر سلیمان می شناختند.
- 8- **توجه و علاقه به تاریخ ایران باستان طی دو قرن گذشته در اثر چه عواملی تحول پیدا کرد؟** آگاهی های تاریخی تازه ای که در نتیجه خوانده شدن خط های باستانی و کاوش های باستان شناسی به دست آمد، نقش بسزایی در توجه و گرایش محققان به تاریخ آن دوره داشت.
- 9- **نویسندگان و محققان اروپایی دوره صفویه، اطلاعات خود در باره سلسله ها و شاهان ایران در دوره باستان را از چه منابعی گرفته بودند؟** از نوشته های هرودوت و سایر مورخان یونانی و رومی عهد باستان.
- 10- **چرا برخی از جهانگردان اروپایی که در دوران صفویه به ایران آمدند، در جستجوی بناها و آثار تاریخی دوره هخامنشی بودند؟** زیرا آنان بواسطه نوشته های هرودوت و سایر مورخان یونانی و رومی عهد باستان، اخبار و آگاهی قابل توجهی در باره سلسله ها و شاهان ایران در دوره باستان در اختیار داشتند.
- 11- **زمینه انجام کاوش های باستان شناسی در ایران چگونه فراهم شد؟** با گسترش روابط سیاسی و اقتصادی ایران و اروپا در دوره قاجاریه و افزایش بازدید از آثار تاریخی مانند تخت جمشید و پاسارگاد و شوش توسط جهانگردان و باستان شناسان اروپایی، زمینه برای این کاوش ها فراهم شد.
- 12- **سنگ نوشته داریوش کبیر در بیستون در چه زمانی و توسط چه کسی ترجمه شد؟** در زمان محمدشاه قاجار یک افسر انگلیسی به نام سر هنری راولینسون موفق به خواندن خط میخی شد و این سنگ نوشته را ترجمه کرد.
- 13- **سیر کاوش های باستان شناسی در ایران را بیان کنید؟** پس از ترجمه کتیبه بیستون، علاقه اروپاییان به فعالیت های باستان شناسی در ایران بیشتر شد و دولت فرانسه امتیاز انحصاری کاوش های باستانی را در سرتاسر ایران بدست آورد. در سال 1306 ش این انحصار از فرانسوی ها گرفته شد و باستان شناسانی از نقاط مختلف جهان در ایران مشغول فعالیت شدند تا اینکه نسلی از باستان شناسان زبده ایرانی پرورش یافتند و شروع بکار کردند.
- 14- **آگاهی های جدید باستان شناسی، چه کمکی به شناخت تاریخ ایران کرد؟** این آگاهی ها کمک کرد تا سلسله های پادشاهی ماد تا ساسانیان بهتر و بیشتر شناخته شوند و امکان تشخیص تاریخ واقعی از افسانه تا حدودی فراهم آمد.
- 15- **کاوش ها و پژوهش های جدید تا چه حدی بر دیدگاه تاریخی ایرانیان تأثیر گذاشت؟** این کاوشها و تحقیقات نشان داد که چندین هزار سال پیش از مهاجرت آریایی ها، ساکنان فلات ایران به یکجانشینی و کشاورزی روی آورده و تمدن نسبتا پیشرفته ای را بنیان نهاده بودند. یکی دیگر از نتایج تحقیقات دو قرن گذشته، تقسیم بندی جدیدی بود که مورخان از تاریخ ایران در دوره باستان ارائه کردند.
- 16- **تقسیم بندی منابع دست اول یا اصلی تاریخ ایران باستان را بیان کنید؟** منابع غیر نوشتاری - منابع نوشتاری
- 17- **منابع دست اوول غیر نوشتاری در تاریخ ایران باستان را توضیح دهید؟** این دسته از منابع شامل تمامی آثار مادی و دست ساخته هایی می شود که از ایرانیان

- باستان برجای مانده است. ابزارها، ظروف، اشیاء و بقایای بناهای مختلف مانند کاخ ها، آتشکده ها، پل ها، آب بندها، کاروانسراها و... که از روزگار باستان باقی مانده است منبع دست اول برای پژوهش در آن دوره به حساب می آیند.
- 18- منابع غیر نوشتاری دست اول تاریخ ایران باستان چه ارزشی دارند؟ این منابع حاوی اطلاعات ارزشمندی در باره وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی ایران باستان هستند و ابعاد مختلف دانش، فنون، مهارت ها و خلاقیت های ایرانیان را در این عصر آشکار می نمایند.**
- 19- منظور از منابع دست اول نوشتاری تاریخ ایران باستان را بیان نمایید؟** منظور از این منابع، تمامی نوشته هایی است که در باره رویدادهای تاریخی ایران در عهد باستان نگارش یافته اند و یا اینکه می توان از آنها اطلاعات و شواهد تاریخی بدست آورد.
- 20- برجسته ترین منابع نوشتاری تاریخ ایران باستان را بنویسید؟ برجسته ترین آنها عبارتند از: سنگ نوشته ها، گل نوشته ها، سالنامه ها و کتاب های تاریخی، ادبی، دینی و جغرافیایی**
- 21- دو دسته منابع نوشتاری تاریخ ایران باستان را نام ببرید؟** منابع نوشتاری ایرانی - منابع نوشتاری غیر ایرانی
- 22- دو منبع مهم نوشتاری غیر ایرانی تاریخ ایران باستان را نام ببرید؟** تاریخ هرودوت - تورات
- 23- وضعیت تاریخ نگاری در ایران باستان را تحلیل کنید؟** اگر چه در ایران باستان مانند یونانیان به نوشتن کتابهای تاریخی اهمیتی داده نمی شد ولی شواهد نشان می دهد که ثبت و نگهداری وقایع مورد توجه بوده است. به نظر میرسد که وضعیت تاریخ نگاری ایران مانند یونان و روم مطلوب نبوده ولی به گفته هرودوت، ایرانیان از شعور و آگاهی تاریخی بالایی برخوردار بوده اند.
- 24- یکی از دلایل ضعف تاریخ نگاری در ایران باستان را بیان کنید؟** یکی از دلایل این بوده که سنت شفاهی بسیار مقبول تر از سنت نوشتاری بوده است. علاقه و عادت به حفظ سینه به سینه مطالب در قرن ها و حتی هزاره ها لزوم ثبت و نگارش آنها را در درجه اهمیت کمتری قرار داده است.
- 25- مهم ترین منابع نوشتاری ایرانی برای دوره هخامنشیان را نام ببرید؟** سنگ نوشته ها و لوح های گلی
- 26- سنگ نوشته داریوش در بیستون بیشتر در مورد چه موضوعاتی حرف میزند؟** پنج ستون از سنگ نوشته بیستون که در حقیقت گزارشی تاریخی محسوب می شود، به شرح وقایع دوران آغازین فرمانروایی داریوش بزرگ و سرکوب شورشهای نواحی گوناگون اختصاص دارد.
- 27- لوح های گلی کشف شده در تخت جمشید، در چه مواردی اطلاعات می دهند؟** این لوح ها اطلاعات سودمندی در باره اوضاع اقتصادی و اجتماعی و تشکیلات اداری دوره هخامنشیان ارائه می دهند.
- 28- شرح جنگهای شاپور یکم ساسانی در کدام سنگ نوشته بیان شده است؟** در سنگ نوشته شاپور یکم در کعبه زرتشت در نقش رستم،
- 29- از مهم ترین نوشته های تاریخی دوره ساسانی به شمار می روند.**
- 30- چرا خدای نامه ها از منابع مهم تاریخ دوره ساسانی به حساب می آیند؟** زیرا خدای نامه ها در واقع تاریخ عمومی سرزمین و مردم ایران از آغاز آفرینش تا اواخر

- حکومت ساسانی بودند. ضمناً مطالب آنها به غیر از افسانه ها و قصه های کهن، آنچه مربوط به دوره ساسانی است با واقعیت منطبق است.
- 31- اهمیت خدای نامه ها در دوره اسلامی به چه لحاظی بوده است؟ در قرون نخستین هجری مورخان مسلمان ایران مانند طبری و دینوری و... با استفاده از ترجمه عربی خدای نامه ها اقدام به نگارش تاریخ ایران باستان کردند. نوشته های این مورخان تا دوپست سال پیش همچنان منبع اصلی مطالعه و شناخت تاریخ ایران باستان به حساب می آمد.**
- 32- منابع دست دوم تاریخی شامل چه نوع منابعی است؟ عمدتاً شامل انواع مختلفی از کتابها، مقاله ها، پایان نامه های تحصیلی و طرح های پژوهشی می شود که در دوپست سال اخیر توسط محققان، اعم از مورخان و باستان شناسان و زبان شناسان ایرانی و غیر ایرانی نوشته شده است.**

بررسی های نمونه درس هفتم

- 1- ایرانیان تا دوپست سال پیش چه درکی از تاریخ دوره باستان خود داشتند؟** تا آن زمان مورخان ایرانی بر پایه ترجمه خدای نامه های متعلق به دوران ساسانی و نیز داستان های شاهنامه فردوسی، تاریخ ایران را در عهد باستان می نوشتند.
- 2- چه عواملی شناخت تاریخی نسبت به ایران باستان را در دو قرن اخیر متحول کرده است؟** در دو قرن گذشته توجه و علاقه به تاریخ ایران در عهد باستان بطور چشمگیری افزایش یافت و شمار زیادی از باستان شناسان و مورخان ایرانی و غیر ایرانی، تحقیقات گسترده ای را در باره تاریخ ایران در دوره باستان آغاز کردند. آگاهی های تاریخی تازه ای که در نتیجه خوانده شدن خط های باستانی و کاوش های باستان شناسی بدست آمد، نقش بسزایی در توجه و گرایش این گروه از محققان به تاریخ آن دوره داشت.
- 3- سه مورد از نتایج و دستاوردهای کاوش ها و تحقیقات جدید را در باره تاریخ ایران در عصر باستان توضیح دهید؟** در نتیجه این کاوش ها، اطلاعات تاریخی بسیار ارزشمندی بدست آمد. این آگاهی ها کمک کرد تا سلسله های پادشاهی مادی تا ساسانیان بهتر و بیشتر شناخته شوند و امکان تشخیص تاریخ واقعی از افسانه تا حدودی فراهم آمد. این کاوش ها همچنین نشان داد که چندین هزار سال پیش از مهاجرت اقوام آریایی، ساکنان فلات ایران به یکجانشینی و کشاورزی روی آورده و تمدن نسبتاً پیشرفته ای را بنیان نهاده بودند. یکی دیگر از نتایج تحقیقات دو قرن گذشته، تقسیم بندی جدیدی بود که مورخان از تاریخ ایران در دوره باستان ارائه کردند.
- 4- پنج مورد از منابع غیر نوشتاری تاریخ ایران در دوران پیش از اسلام را نام ببرید؟** تخت جمشید - آرامگاه کوروش در پاسارگاد - چغازنبیل - مجسمه سرسبز اشکانی - نقش برجسته طاق بستان - نقش برجسته نقش رستم
- 33- وضعیت تاریخ نگاری ایرانیان در دوران باستان را بررسی و تحلیل کنید؟** اگر چه در ایران باستان مانند یونانیان به نوشتن کتابهای تاریخی اهمیتی داده نمی شد ولی شواهد نشان می دهد که ثبت و نگهداری وقایع مورد توجه بوده است. به نظر میرسد که وضعیت تاریخ نگاری ایران مانند یونان و روم مطلوب نبوده ولی به گفته هرودوت، ایرانیان از شعور و آگاهی تاریخی بالایی برخوردار بوده اند.

درس هشتم (سپیده دم تمدن ایرانی)

- 1- **حدود جغرافیایی فلات ایران را بنویسید؟** این فلات از شمال به دریای طبرستان (مازندران) و دریاچه اورال- از غرب به جلگه بین النهرین - از جنوب به خلیج فارس، دریای مکران (عمان) و اقیانوس هند و از شرق به جلگه سند محدود می شود.
- 2- **شرایط آب و هوایی فلات ایران را توضیح دهید؟** کوهها و رشته کوههای بزرگ و کوچکی، این فلات را در بر گرفته و در دامنه و میان آنها، دشت ها و جلگه هایی با آب و هوایی متفاوت بوجود آمده است. نواحی کوهپایه ای و سرزمین های پست ایران بر اساس میزان بارندگی و رطوبت آنها، از گذشته های بسیار دور محیط مناسبی برای زندگی انسان ها و برپایی سکونتگاههای روستایی و شهری بوده اند.
- 3- **موقعیت جغرافیایی فلات ایران چه تأثیری بر تاریخ و تمدن آن داشته است؟** ایران به واسطه موقعیت جغرافیایی خاص خود در جنوب غربی آسیا، پل ارتباطی میان شرق و غرب جهان باستان محسوب می شد. در عصر باستان مهم ترین راههای زمینی و دریایی که تمدن ها و کشورهای بزرگ را به یکدیگر متصل می کردند از ایران می گذشتند و خلیج فارس و دریای مکران نقش مهمی در برقراری ارتباط تجاری، سیاسی، نظامی و فرهنگی میان سرزمین های دور و نزدیک جهان آنروز داشتند. چنین موقعیت جغرافیایی، ایران را به کانون مبادلات فرهنگی، هنری و اقتصادی در جهان باستان تبدیل کرده و موجب شده بود که ایرانیان نقش فعال و مؤثری در انتشار و گسترش فرهنگ و تمدن به عهده گیرند. از سوی دیگر کشور ما بخاطر موقعیت جغرافیایی خود پیاپی در معرض مهاجرت ها و هجوم اقوام مختلف و حمله های نظامی حکومت های خارجی قرار داشت. این مهاجرت ها و هجوم ها تأثیر فوق العاده ای بر جنبه های گوناگون زندگی سیاسی، اجتماعی، فکری، فرهنگی و اقتصادی ایرانیان در طول تاریخ گذاشته است.
- 4- **بعضی از پژوهشگران احتمال داده اند که گروههای انسانی از کدام مناطق به سوی ایران مهاجرت کرده اند؟** احتمال داده اند که در دوران پارینه سنگی گروههای انسانی از افریقا، آسیای مرکزی، قفقاز و شبه قاره هند به سوی سرزمین ما مهاجرت کرده اند.
- 5- **کهن ترین نشانه و آثار حضور انسان در ایران مربوط به کدام منطقه و چه زمانی است؟** مربوط به بستر کشف رود در نزدیکی مشهد در خراسان رضوی است. قدمت ابزارهای سنگی یافت شده در این مکان را حدود یک میلیون سال تخمین زده اند.
- 6- **کاوش های باستان شناسی اخیر در محوطه باستانی چغاگلان شهرستان مهران، چه نتایج تاریخی در بر داشته است؟** نشان داده است که ساکنان نواحی کوهپایه ای زاگرس جزو نخستین مردمانی در جهان بوده اند که حدود 12 هزار سال پیش شروع به کشت گیاهانی مانند جو و گندم و اهلی نمودن جانورانی مثل بز و گوسفند کردند.
- 7- **کشت محصول توسط ساکنان نواحی کوهپایه ای زاگرس چه تحول تاریخی را نشان می دهد؟** این اقدام به منزله ورود انسان از دوره شکار و گردآوری خوراک به دوره یکجانشینی و تولید خوراک در فلات ایران محسوب می شود. با روی آوردن گروههایی از مردم به کشاورزی و دامداری، به تدریج سکونتگاهها و روستاهایی نخست در غرب و سپس در دیگر مناطق ایران پدید آمد.
- 8- **پس از یکجانشینی انسان در کوهپایه های زاگرس، چه تغییراتی در زندگی مردم آنجا ایجاد شد؟** ساکنان این سکونتگاهها با گسترش و پیشرفت مهارت های ابزار سازی شان، علاوه بر آنکه فعالیت های کشاورزی و دامداری خود را گسترش

- بخشیدند، در زمینه صنایع و هنرهای گوناگونی مانند سفالگری، فلزکاری، بافندگی، خانه سازی نیز به پیشرفت ها و موفقیت های چشمگیری دست یافتند.
- 9- سیر پیدایش و تحول صنعت سفالگری در ایران را توضیح دهید؟ مردم ایران از حدود 8 هزار سال پیش در ساختن ظروف و ابزارهای سفالی پیشرفت کردند، اما با اختراع چرخ سفال در 6 هزار سال پیش، دگرگونی بزرگی در ساخت ظروف سفالی بوجود آمد. ظروف سفالی ساده و نقش دار متنوعی از سکونت گاههای باستانی ایران بدست آمده است.**
- 10- یافته های باستان شناسی در مورد صنعت فلزکاری در ایران باستان چه چیزی را نشان می دهد؟ نشان می دهد که مردم ایران از حدود 8 هزار سال پیش با چکش کاری بر روی رگه های طبیعی مس، برخی ابزارها بویژه زیورآلات مسی می ساختند.**
- 11- بقایای کوره های ذوب و قالب گیری مس در چه نقاطی از ایران یافت شده است؟ در برخی از سکونتگاههای کهن مانند شهداد، تل ابلیس و تپه یحیی در استان کرمان و تپه زاغه در قزوین یافت شده است.**
- 12- بقایای کوره های ذوب و قالب گیری فلز مس نشانگر چیست؟ بیانگر آنست که در حدود 5 تا 7 هزار سال پیش، ساکنان این سکونت گاهها به فنون ذوب و قالب گیری مس دست یافته بودند.**
- 13- ایرانیان بجز مس، با کدام فلز دیگر نیز آشنا بوده اند؟ یکی دیگر از دستاوردهای صنعت فلزکاری ساکنان فلات ایران، ساخت اشیا و ابزارهای مفرغی از طریق آمیختن مس با قلع بود. مفرغ های لرستان بهترین نمونه از صنعت و هنر فلزکاری ایران بشمار میروند.**
- 14- یکی دیگر از مصنوعات بجز مس و مفرغ را که در فلات ایران شناخته شده بود، نام برده و در مورد آن توضیح دهید؟ اشیا و ظروف سنگ صابونی، یکی دیگر از مصنوعات است که توسط مردم برخی از سکونت گاههای کهن بویژه جیرفت و تپه یحیی در استان کرمان، با مهارت و ظرافت تمام ساخته می شد.**
- 15- سیر تحولات خانه سازی در میان مردم ساکن فلات ایران چگونه بود؟ به نظر میرسد که ساکنان فلات ایران نیز مانند مناطق دیگر جهان، در ابتدای یکجانشینی، سرپناه و کلبه هایی نه چندان مقاوم از سنگ و چوب و شاخ و برگ درختان و گیاهان می ساختند. آنان اندک اندک آموختند که با استفاده از گل و سنگ و سرانجام خشت، بناهای محکم تری بسازند. آنها سطح دیوارها را با کاهگل می پوشانیدند و گاه رنگ آمیزی میکردند و سقف خانه ها را معمولا با تیرهای چوبی می پوشانیدند.**
- 16- نخستین شهرها در فلات ایران ، در حدود چند سال پیش ساخته شد؟ نام این شهرها را بنویسید؟ در حدود 5 هزار سال پیش نخستین شهرها در فلات ایران بوجود آمد. شوش و چغامیش در خوزستان، شهداد و جیرفت در کرمان، شهر سوخته در سیستان و سیلک در کاشان از جمله این شهرها بودند.**
- 17- دوران تاریخی فلات ایران با کدام تمدن آغاز می شود؟ با تاریخ و تمدن ایلام.**
- 18- سرزمین اصلی ایلام شامل چه مناطقی می شد؟ شامل جلگه خوزستان ، مناطق کوهستانی زاگرس جنوبی و میانی بود.**
- 19- چرا فرمانروایان سومری و اکدی به سرزمین ایلام لشکرکشی می کردند؟ از آنجا که اقتصاد بین النهرین نیازمند منابع طبیعی و معدنی فلات ایران بود، این فرمانروایان به ایلام حمله می کردند.**

- 20- **نتیجه لشکرکشی های سومریان و اکدی ها به ایلام چه بود؟** این تاخت و تازها سرانجام سبب شد که حاکمان کوچک و مستقل ایلامی در حدود 2600 ق.م با یکدیگر متحد شوند و پادشاهی ایلام را تأسیس کنند.
- 21- **روابط حکومت و تمدن ایلام با همسایگان بین النهرینی خود چگونه بود؟** آنها همواره روابط تنگاتنگ سیاسی و فرهنگی و تجاری با سومریتن و اکدیان و بابلیان و آشوریان داشتند. بارها از طرف آنها مورد هجوم قرار گرفتند و ایلام ویران می شد ولی بار دیگر قدرت می گرفتند. ایلامیان نیز گاهگاهی به بین النهرین لشکر کشی می کردند.
- 22- **ارتباط ایلام با سایر همسایگانش چگونه بود؟** ایلام با دیگر مناطق فلات ایران و سرزمین های مجاور آن مانند آسیای صغیر و هند روابط تجاری داشت. تماس ها و ارتباط های تجاری و سیاسی موجب شکل گیری روابط فرهنگی میان این سرزمین ها شد و دین و فرهنگ . خط و زبان آنها را تحت تأثیر قرار داد.
- 23- **حکومت ایلام چگونه از بین رفت؟** حکومت ایلام سرانجام پس از قرن ها سلطنت، بر اثر یورش ویرانگر آشوریان در قرن هفتم ق.م دچار انحطاط و فروپاشی شد.
- 24- **پایتخت ایلامیان در جلگه خوزستان کدام شهر بود؟** شوش
- 25- **پیشینه شهر باستانی شوش را بیان کنید؟** این شهر یکی از کهن ترین شهرها و مراکز تمدنی جهان بشمار می رود. در دوران حکومت ایلامی ها به اوج شکوفایی اقتصادی رسید و پیشه ها و صنایع مختلفی مانند سفالگری و فلزکاری و بافندگی در آن شهر رونق یافتند. شهر بزرگ و آباد شوش که در نتیجه یورش آشور بانیپال با خاک یکسان شده بود، در دوره هخامنشیان دوباره عظمت دیرین خود را بازیافت.
- 26- **پایتخت ایلامیان در استان فارس کنونی چه نام داشت؟** شهر انشان یا انزان
- 27- **نام شهری در ایلام باستانی که حدود خرم آباد کنونی بوده است؟** سیمش (سیماش)
- 28- **پیشرفت معماری در تمدن ایلام را توضیح دهید؟** در دوره ایلام، معماری پیشرفت چشمگیری کرد و استفاده از آجر در ساختن بناها رایج شد.
- 29- **معبد چغازنبیل را از نظر معماری توصیف کنید؟** معبد چغازنبیل در نزدیکی شوش، شاهکار معماری آن دوره به شمار می رود. این معبد با استفاده از خشت خام در چند طبقه بنا شده است و روکشی از آجر نوشته ها و آجرهای لعاب دار دارد.
- 30- **خدایپرستی ایلامیان باستان چگونه بود؟** آنان به خدایان متعددی اعتقاد داشتند و از آنان برای پیشرفت در کار خود کمک می خواستند. به عقیده مردمان ایلام قدیم، خدایان دارای نیرویی مورااء طبیعی بودند که آنان را بر انجام هرکاری قادر و توانا می ساخت.
- 31- **از جمله محبوب ترین خدایان ایلامی ..... به**
- معنی ..... بود.** اینشوشیناک - خدای شهر شوش
- 32- **اعتقاد ایلامیان به خدایان زن را توضیح دهید؟** الهه های مادر نزد ایلامیان بسیار مقدس بودند و مقام رفیعی در سلسله مراتب خدایان ایلامی داشتند. ایلامیان این الهه ها را به عنوان مادر خدایان می پرستیدند و برای آنان معابدی ساخته بودند.
- 33- **پیکره های الهه های ایلامی در چه مناطقی کشف شد و وجود آنها نشانه چه اعتقادی است؟** در کاوش های باستان شناسی شوش و دیگر مراکز تمدنی ایران پیکره های گلی فراوانی که به الهه معروفند کشف شده که دلالت بر احترام و تقدس آنها نزد مردم دارد و این تقدس و احترام در ایران فراگیر بوده است.
- 34- **در ایلام..... آداب و تشریفات دینی را زیر**
- نظر ..... به جا می آوردند.** کاهنان - کاهن بزرگ
- 35- **نقش زنان در تمدن ایلام و نیز تمدنهای باستانی فلات ایران را بیان کنید؟** یکی از ویژگی های مهم تمدن ایلامی و در واقع تمدن کهن ایرانی، مقام و منزلت والایی است که زنان داشته اند. بطور کلی در جوامع باستانی فلات ایران، زنان موقعیت

اجتماعی ممتازی داشتند و دارای قدرت و نفوذ فراوان بودند. زنان در عمده ترین کارهای جامعه دارای نقش اساسی و تعیین کننده بودند. نقوش و پیکره های برجای مانده از دوره ایلامی نشان می دهد که زنان در امور اجتماعی و اقتصادی و مراسم رسمی سیاسی و دینی حضور چشمگیری داشته اند.

پرسش های نمونه درس هشتم

- 1- **موقعیت جغرافیایی فلات ایران از چه جهاتی بر وضعیت تاریخ و تمدن در ایران تأثیرگذار بوده است؟** ایران به واسطه موقعیت جغرافیایی خاص خود در جنوب غربی آسیا، پل ارتباطی میان شرق و غرب جهان باستان محسوب می شد. در عصر باستان مهم ترین راههای زمینی و دریایی که تمدن ها و کشورهای بزرگ را به یکدیگر متصل می کردند از ایران می گذشتند و خلیج فارس و دریای مکران نقش مهمی در برقراری ارتباط تجاری، سیاسی، نظامی و فرهنگی میان سرزمین های دور و نزدیک جهان آنروز داشتند. چنین موقعیت جغرافیایی، ایران را به کانون مبادلات فرهنگی، هنری و اقتصادی در جهان باستان تبدیل کرده و موجب شده بود که ایرانیان نقش فعال و مؤثری در انتشار و گسترش فرهنگ و تمدن به عهده گیرند. از سوی دیگر کشور ما بخاطر موقعیت جغرافیایی خود پیاپی در معرض مهاجرت ها و هجوم اقوام مختلف و حمله های نظامی حکومت های خارجی قرار داشت. این مهاجرت ها و هجوم ها تأثیر فوق العاده ای بر جنبه های گوناگون زندگی سیاسی، اجتماعی، فکری، فرهنگی و اقتصادی ایرانیان در طول تاریخ گذاشته است.
- 2- **مهم ترین دستاوردهای ساکنان فلات ایران در دوران پیش از تاریخ در زمینه های سفالگری و فلزکاری چه بوده است؟** مردم ایران از حدود 8 هزار سال پیش در ساختن ظروف و ابزارهای سفالی پیشرفت کردند، اما با اختراع چرخ سفال در 6 هزار سال پیش، دگرگونی بزرگی در ساخت ظروف سفالی بوجود آمد. ظروف سفالی ساده و نقش دار متنوعی از سکونت گاههای باستانی ایران بدست آمده است. بقایای کوره های ذوب و قالب گیری مس نشان می دهد که مردم ایران از حدود 8 هزار سال پیش با چکش کاری بر روی رگه های طبیعی مس، برخی ابزارها بویژه زیورآلات مسی می ساختند. این کوره های ذوب در برخی از سکونتگاههای کهن مانند شهداد، تل ابلیس و تپه یحیی در استان کرمان و تپه زاغه در قزوین یافت شده است. یکی دیگر از دستاوردهای صنعت فلزکاری ساکنان فلات ایران، ساخت اشیا و ابزارهای مفرغی از طریق آمیختن مس با قلع بود. مفرغ های لرستان بهترین نمونه از صنعت و هنر فلزکاری ایران بشمار میروند.
- 3- **بقایای کوره های ذوب و قالب گیری فلز مس نشانگر چیست؟** بیانگر آنست که در حدود 5 تا 7 هزار سال پیش، ساکنان این سکونت گاهها به فنون ذوب و قالب گیری مس دست یافته بودند.
- 4- **ایرانیان بجز مس، با کدام فلز دیگر نیز آشنا بوده اند؟** یکی دیگر از دستاوردهای صنعت فلزکاری ساکنان فلات ایران، ساخت اشیا و ابزارهای مفرغی از طریق آمیختن مس با قلع بود. مفرغ های لرستان بهترین نمونه از صنعت و هنر فلزکاری ایران بشمار میروند.
- 5- **چرا نواحی غربی و جنوب غربی فلات ایران زودتر از دیگر نواحی، وارد دوره تاریخی شدند؟** زیرا از یکطرف به دلیل آب و هوای مناسب و زمین های حاصلخیز، کشاورزی و دامداری زودتر شکل گرفت و در نتیجه یکجانشینی بوجود آمد

- و از سوی دیگر همجواری این مناطق با تمدنهای بین النهرین در شکل گیری این دوران نقش داشت.
- 6- **چگونگی تأسیس حکومت ایلام را توضیح دهید؟** از آنجا که اقتصاد بین النهرین نیازمند منابع طبیعی و معدنی فلات ایران بود، این فرمانروایان به ایلام حمله می کردند. این تاخت و تازها سرانجام سبب شد که حاکمان کوچک و مستقل ایلامی در حدود 2600 ق.م با یکدیگر متحد شوند و پادشاهی ایلام را تأسیس کنند.
- 7- **وضعیت دین و اعتقادات ایلامیان را شرح دهید؟** آنان به خدایان متعددی اعتقاد داشتند و از آنان برای پیشرفت در کار خود کمک می خواستند. به عقیده مردمان ایلام قدیم، خدایان دارای نیروی موراا طبیعی بودند که آنان را بر انجام هرکاری قادر و توانا می ساخت. از جمله محبوب ترین خدایان ایلامی اینشوشیناک به معنی خدای شهر شوش بود. الهه های مادر نزد ایلامیان بسیار مقدس بودند و مقام رفیعی در سلسله مراتب خدایان ایلامی داشتند. ایلامیان این الهه ها را به عنوان مادر خدایان می پرستیدند و برای آنان معابدی ساخته بودند.

درس نهم (ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان)

- 1- **معنای واژه ایران و آریایی را تحلیل کنید؟** واژه ایران از واژه آریایی گرفته شده است و به معنی سرزمین آریاییان است. واژه آریایی نیز به معنی شریف و آزاده است . پس واژه ایران به معنی سرزمین مردمان شریف و آزاده است.
- 2- **چرا کاربرد واژه آریایی خاص مهاجران هند و اروپایی به ایران و هند است ؟** زیرا آریاییان گروهی از اقوام هند و اروپایی بودند که از زمان های بسیار کهن و به تدریج در فلات ایران و شبه قاره هند مستقر شدند و خود را آریایی نامیدند. بنابر این کاربرد واژه آریایی برای دیگر اقوام هند و اروپایی بجز ایرانیان و هندیان درست نیست.
- 3- **سکونتگاه اولیه اقوام هند و اروپایی چه منطقه ای بوده است؟** عده ای از مورخان احتمال می دهند که این اقوام ، نخست در علفزارهای واقع در شمال شرق فلات ایران و جنوب روسیه در حوالی دریاچه آرال می زیسته اند.
- 4- **بر اساس فرضیه باستان شناسان و مورخان، اقوام آریایی چه زمانی وارد فلات ایران شدند و در کجاها مستقر گردیدند؟** بر اساس این فرضیه، اقوام آریایی در حدود 1500 ق.م وارد فلات ایران شدند. گروهی از آنان به سمت مرکز و غرب این فلات پیشروی کردند و در مناطق مختلف آن مستقر شدند. مادی ها، پارسی ها و پارتی ها از جمله آنان بودند. گروه دیگری نیز از شرق فلات ایران به هند رفتند.
- 5- **تحقیقات جدید تاریخی دو قرن اخیر، چه تحولی در شناخت تاریخ ایران ایجاد نمود؟** آگاهی و شناخت نسبت به تاریخ ایران در دوره باستان را متحول کرد. برپایه این تحقیقات، مادی ها بنیانگذار نخستین حکومت آریایی در ایران شناخته می شوند.

- 6- **قبایل ماد مربوط به کدام اقوام بودند و در کجای ایران استقرار پیدا کردند؟** از جمله اقوام آریایی بودند که در بخش وسیعی از مناطق غربی و مرکزی ایران استقرار یافتند و در کنار بومیان ساکن این مناطق به زندگی پرداختند.
- 7- **برای اولین بار در ..... به مادی ها اشاره شده است.**
سالنامه های شاهان آشوری
- 8- **همزمان با استقرار مادی ها در ایران، آشوریها در کجا حکومت می کردند و رفتارشان با همسایگان چگونه بود؟** آشور در آنزمان حکومت نسبتاً نیرومندی در شمال بین النهرین بود که برای به دست آوردن فلزات، سنگهای قیمتی و غنائم دیگر، دائماً به سرزمین های همسایه از جمله نواحی غربی ایران هجوم می آورد.
- 9- **چه عاملی باعث اتحاد قبایل پراکنده ماد شد؟ چه کسی به ریاست این اتحادیه رسید؟** یورش ها و غارت گری های پیپی آشوریان، زمینه اتحاد قبایل پراکنده ماد را فراهم آورد. رؤسای این قبایل، یکی از بزرگان مادی به نام دهیوک را به پادشاهی برگزیدند.
- 10- **رؤسای قبایل اتحادیه مادی، شخصی به نام ..... که به اشتباه ..... می خوانند، را به پادشاهی برگزیدند.** دهیوک - دیاکو
- 11- **دهیوک پادشاه اتحادیه ماد، کدام شهر را به پایتختی برگزید؟** هکمتانه یا اکیاتان (همدان امروزی)
- 12- **حکومت ماد در زمان فرمانروایی ..... سومین پادشاه مادی به اوج قدرت رسید؟** هووخشتر
- 13- **هووخشتر چگونه قدرت خود را در ایران تثبیت کرد؟** او نخست با تشکیل سپاه منظم و کارآمدی از قبایل مختلف ماد، پارس و ... قدرت خود را بر مناطق وسیعی از ایران تثبیت کرد.
- 14- **هووخشتر چگونه توانست به حاکمیت آشور پایان دهد؟** منافع این کار برای حکومت ماد چه بود؟ او با ایجاد اتحاد با حکومت بابل، توانست به حاکمیت آشور پایان دهد. در پی این موفقیت نظامی، قلمرو ماد به شمال بین النهرین و بخش های وسیعی از آسیای صغیر گسترش یافت.
- 15- **حکومت ماد چگونه از بین رفت؟** استیاگ پسر و جانشین هووخشتر لیاقت و درایت پدر را نداشت و دوران طولانی سلطنت خود را صرف خوشگذرانی و گردآوری ثروت کرد. بزرگان طوایف ماد و توده مردم که از عملکرد استیاگ ناخشنود بودند، برضد او با کورش هخامنشی همدست شدند. سرانجام با فتح هکمتانه به دست کورش، حکومت ماد برافتاد.
- 16- **سلسله هخامنشیمنسوب به هخامنش جد ..... است.**
کورش کبیر
- 17- **هخامنش رئیس قبیله ..... بود.** پاسارگاد
- 18- **پارسی ها چه زمانی و در کجای ایران مستقر شدند؟** پارسی ها همزمان با قدرت یافتن مادی ها، در قسمت های جنوبی فلات ایران یعنی سرزمین پارس (استان فارس کنونی) و نواحی مجاور آن مستقر بودند.
- 19- **حکومت هخامنشی چگونه تاسیس شد؟** یکی از نوادگان هخامنش به نام کورش (کورش دوم) که بر انشان حکومت می کرد، قبیله های پارسی را که از سلطه مادی ها ناراضی بودند، متحد کرد. کورش سپس با جلب حمایت بزرگان مادی، استیاگ را از میان برداشت و پادشاهی هخامنشیان را بنیان نهاد.
- 20- **فتوحات کورش کبیر را در غرب ایران توضیح دهید؟** نتیجه این اقدامات چه بود؟ وی پس از به قدرت رسیدن، به آسیای صغیر لشکرکشی کرد و حکومت

- لیدی و سایر دولت- شهرهای آنجا را شکست داد و شهر ثروتمند سارد پایتخت لیدی، و تمام آسیای صغیر را به تصرف خود درآورد. در نتیجه این فتوحات، حکومت هخامنشیان به ثروت هنگفتی دست یافت و با دولت - شهرهای یونانی همسایه شد.
- 21- فتح بابل توسط کورش را بررسی و تحلیل کنید؟** یکی از انسانی ترین و شکوهمندترین فتوحات تاریخ جهان، فتح مسالمت آمیز بابل توسط کورش بزرگ در سال 539 ق.م است. در این سال مؤسس سلسله هخامنشی بدون جنگ و خونریزی وارد بابل شد.
- 22- شهر بابل در آستانه فتح آن توسط کورش بزرگ را توصیف کنید؟** بابل یکی از بزرگ ترین شهرهای آن روزگار به شمار می رفت و مردمان و اقوامی با خاستگاه اجتماعی و فرهنگی گوناگون در آنجا می زیستند. این شهر از نظر داشتن بناها و پرستش گاههای باشکوه، مراکز اقتصادی ثروتمند، نهادهای سیاسی و اداری متعدد و در اختیار داشتن راههای ارتباطی با سرزمین های دور و نزدیک، اهمیت فراوان داشت و تسلط بر آن برای هر فرمانروایی بسیار مهم و مطلوب بود.
- 23- منشور کورش کدام اقدام این پادشاه را بیان می کند؟** کورش فرمان داد ماجرای فتح صلح آمیز بابل را بر لوحی استوانه ای از گل رس به زبان بابلی بنویسند. این لوح که در سال 1789.م/ 1258.ه.ش در بابل کشف شد، هم اکنون در موزه بریتانیا در لندن نگهداری می شود و به منشور کورش معروف است.
- 24- دیدگاهها و اقدامات راجع به منشور کورش را بیان کنید؟** بیانیه یا منشور کورش، نماد فرهنگ انسانی و مداراجویانه ایرانیان است. بسیاری از محققان منشور کورش را نخستین منشور حقوق بشر می دانند. ازین رو متن آن به ابتکار سازمان ملل متحد به شش زبان رسمی این نهاد جهانی ترجمه شد. نسخه بدلی از این منشور نیز در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک به نمایش گذاشته شده است.
- 25- رفتار و شخصیت کورش بزرگ را در برخورد با دشمنان و شهرهای فتح شده بررسی کنید؟** کورش نه تنها به عنوان یک جهانگشا و یا به علت فتوحاتی که انجام داد، بلکه به خاطر شخصیت انسانیش همواره مورد تحسین و تکریم بوده است. در روزگاری که قتل و غارت و کشتار، روش معمول فرمانروایان و فاتحان بود، کورش با پرهیز از چنین رفتاری، شکل جدیدی از فرمانروایی را به جهان معرفی کرد. این رفتار مداراجویانه و انسانی کورش، الگوی مناسبی شد که پس از او، برخی از شاهان هخامنشی نیز از آن پیروی کردند..
- 26- حکومت هخامنشی در دوران کمبوجیه را توضیح دهید؟** در زمان پادشاهی کمبوجیه، پسر و جانشین کورش بزرگ، مصر به تصرف هخامنشیان درآید. مصر، کشوری بزرگ و با تمدنی کهن و باشکوه بود. با فتح این سرزمین ، قلمرو هخامنشیان به قاره افریقا نیز گسترش یافت و به نهایت وسعت و عظمت خود رسید.
- 27- سرنوشت حکومت هخامنشی پس از مرگ کمبوجیه چه شد؟** پس از مرگ مشکوک کمبوجیه، داریوش یکم که از شاخه دیگر خاندان هخامنشی بود با همراهی تعدادی از سران خاندان های بزرگ پارسی، گنومات مُغ و دیگر شورشیان و مدعیان قدرت را سرکوب کرد و بر تخت شاهی نشست.
- 28- فتوحات داریوش بزرگ را پس از سرکوب مدعیان داخلی توضیح دهید؟** داریوش بزرگ پس از فرونشاندن شورش های داخلی و برقراری آرامش و امنیت در سرتاسر شاهنشاهی هخامنشی، به شرق لشکرکشی کرد و قسمتهایی از غرب و شمال غرب هند را به قلمرو خود افزود. او همچنین به منظور دفع حملات قبایل

- صحراگرد سکایی، به مناطق دوردستی در شمال دریای سیاه و جنوب روسیه کنونی لشکرکشی کرد.
- 29- اهمیت و شهرت فوق العاده داریوش بزرگ در تاریخ بخاطر چیست؟ به خاطر اقدامات اساسی و کم نظیری بود که برای ایجاد تشکیلات نوین اداری، نظامی و اقتصادی انجام داد.**
- 30- مهم ترین اقدامات داریوش بزرگ را بنویسید؟** تأسیس سپاه جاویدان، احداث جاده شاهی و برپایی کاخ ها و بناهای مجلل، بویژا در شوش و تخت جمشید، از جمله اقدامات مهم این پادشاه بزرگ است.
- 31- شیوه کشورداری داریوش بزرگ را بررسی کنید؟** در واقع داریوش، اصول و شیوه ای از کشورداری را بنیان نهاد که نه تنها در دوره هخامنشیان بلکه تا قرن ها بعد، همچنان پابرجا بود و زمینه رونق اقتصادی و شکوفایی تمدنی ایران را فراهم آورد.
- 32- جنگهای داریوش با یونانی ها بر سر چه موضوعی آغاز شد؟ دولت - شهرهای یونانی مخصوصاً آتن از تسلط ایران بر آسیای صغیر و سواحل شرقی دریای اژه ناخشنود بودند. ازین رو آتنی ها یکی از شهرهای یونانی نشین آسیای صغیر به نام میلئوس(ملطیه) را تشویق به شورش علیه هخامنشیان کردند و سپس به همراه شورشیان به شهر سارد هجوم آورده، آنجا را آتش زدند. داریوش تصمیم به تنبیه آتنی ها گرفت.**
- 33- داریوش برای تنبیه یونانی ها دست به چه اقداماتی زد؟** ناوهای ایرانی نخست جزایر دریای اژه را تصرف کردند و سپس سپاه ایران وارد خاک یونان شد و در حایی به نام ماراتن موضع گرفت. آتنی ها مدتی در اظهار اطاعت و یا جنگ تردید داشتند. بیشتر دولت - شهرهای یونانی از جمله اسپارت که سربازانش به جنگاوری و دلاوری مشهور بودند، نیز در پشتیبانی از آتن جدی نبودند. سرانجام سرداران آتنی تنها راه چاره را در حمله سریع و جنگ تن به تن دیدند.
- 34- درگیری یونانیان با سپاه هخامنشی در جنگ ماراتن را بررسی کنید؟** یونانیان تصمیم به مقابله و حمله متقابل گرفتند. یورش آنها بقدری ناگهانی بود که کاری از تیراندازان پارسی برنیامد و سپاه ایران عقب نشینی کرد. موخان یونان باستان و تاریخ دانان جدید اروپایی، جنگ ماراتن را با آب و تاب فراوان نقل کرده اند.
- 35- لشکرکشی خشایارشا را به یونان توضیح دهید؟** او پس از فرونشاندن شورشهای مصر و بابل، به یونان لشکر کشید و آتن را تصرف کرد، اما در نبرد دریایی در تنگه سالامیس توفیقی بدست نیاورد. یونانیان در باره پیروزی خود در این نبرد نیز بزرگ نمایی بسیار کردند و حتی ارقام باورنکردنی از تعداد ناوگان و سربازان هخامنشی ارائه نمودند.
- 36- یونانیان چه دیدگاهی نسبت به قدرت و توان دولت هخامنشی داشتند؟** دولت شهرهای یونانی تا زمان تسلط مقدونی ها بر آن کشور، همچنان حکومت ایران را به عنوان بزرگ ترین قدرت جهانی می شناختند و به آن احترام می گذاشتند. حکومت هخامنشی نیز نقش فعالی را در روابط دولت شهرهای یونانی به خصوص در جریان جنگ های پلوپونزی ایفا کرد.
- 37- اوضاع حکومت هخامنشی را در زمان پادشاهی اردشیر دوم توضیح دهید؟** خاندان هخامنشی از زمان پادشاهی اردشیر دوم دچار تفرقه درونی شد. در ابتدای زمامداری او، برادرش کورش کوچک در آسیای صغیر سر به شورش برداشت و با سپاهی از مزدوران یونانی راهی پایتخت گردید. در جنگی که میان دوبرادر رخ

- داد، کورش کوچک شکست خورد و کشته شد. اردشیر دوم به عیاشی و راحت طلبی مشهور بود. در دوران فرمانروایی او مصر از سیطره هخامنشیان خارج شد.
- 38- حکومت هخامنشی در دوران اردشیر سوم چه وضعیتی پیدا کرد؟ اردشیر سوم پسر و جانشین اردشیر دوم در ابتدای حکومتش به قتل عام افراد خاندان سلطنتی پرداخت و کسانی را که احتمال می داد ادعای شاهی کنند به قتل رساند. او پادشاهی جاه طلب و جنگجو بود و مصر را دوباره ضمیمه قلمرو هخامنشی کرد. اردشیر سوم در استانه حمله اسکندر مقدونی به ایران، به دست یکی از خدمتکاران کاخ شاهی به قتل رسید.**
- 39- آخرین شاه هخامنشی چه نام داشت و در زمان او چه اتفاقی برای حاکمیت هخامنشیان رخ داد؟ داریوش سوم آخرین فرمانروای هخامنشی که مدتی پس از قتل اردشیر سوم بر تخت شاهی نشست، دلیر و جوانمرد بود اما تدبیر و درایت شاهان نخست هخامنشی را نداشت. در زمان او، اسکندر با سپاهی بسیار قوی، آموزش دیده و تشنه قتل و غارت به ایران تاخت.**
- 40- حمله اسکندر مقدونی به ایران و نتیجه این حمله را بررسی کنید؟ اسکندر در سه نبرد (گرانیکوس، ایسوس، گوگمل) سپاه هخامنشی را شکست داد و پس از آن، شوش یکی از پایتخت های هخامنشیان را تسخیر کرد. با وجود دلاوری و رشادت آریوبرزن سردار شجاع ایرانی، سپاهیان مقدونی و یونانی به تخت جمشید رسیدند و مشهور است که به دستور اسکندر این شهر به آتش کشیده شد. داریوش سوم که از برابر اسکندر گریخته بود در سال 330 ق.م نزدیک دامغان کنونی به قتل رسید.**
- 41- هخامنشیان چه میراثی از خود بجای گذاشتند؟ آنها میراث و یادگارهایی در زمینه آیین کشورداری و فنون سیاست، شیوه های عمرانی، اقتصادی و تجاری، ساخت بناهای باشکوه، ابداع هنرهای جهانی و مداراجویی فرهنگی و دینی در تاریخ ایران و جهان از خود برجای گذاشتند. به واسطه تدبیر و سیاست شاهان هخامنشی بود که ایرانیان به تأثیرگذارترین مردم در جهان متمدن و شناخته شده «روزگار تبدیل شدند».**

پرسش های نمونه درس نهم

- 1- چه عاملی زمینه ساز اتحاد قبایل پراکنده مادی و تأسیس حکومت مادی شد؟** یورش ها و غارت گری های پیپای آشوریان، زمینه اتحاد قبایل پراکنده ماد را فراهم آورد. رؤسای این قبایل، یکی از بزرگان مادی به نام دهیوک را به پادشاهی برگزیدند.
- 2- اهمیت فتح بابل برای حکومت تازه تأسیس هخامنشی را شرح دهید؟** بابل یکی از بزرگ ترین شهرهای آن روزگار به شمار می رفت و مردمان و اقوامی با خاستگاه اجتماعی و فرهنگی گوناگون در آنجا می زیستند. این شهر از نظر داشتن بناها و پرستش گاههای باشکوه، مراکز اقتصادی ثروتمند، نهادهای سیاسی و اداری متعدد و در اختیار داشتن راههای ارتباطی با سرزمین های دور و نزدیک، اهمیت فراوان داشت و تسلط بر آن برای هر فرمانروایی بسیار مهم و مطلوب بود.
- 3- چرا مورخان و پژوهشگران، اهمیت فوق العاده ای برای نقش و عملکرد داریوش بزرگ در تاریخ ایران قائل هستند؟** به خاطر اقدامات اساسی و کم نظیری بود که برای ایجاد تشکیلات نوین اداری، نظامی و اقتصادی انجام داد.

- 4- به نظر شما، ایران در دوران حکومت هخامنشیان، به لحاظ قدرت سیاسی - نظامی چه جایگاهی در جهان آن روز داشت؟ قدرت مند ترین حکومت ها از لحاظ وسعت و قدرت سیاسی و نظامی در جهان آن روز بود.
- 5- با مرور متن درس، منابع دست اول و دست دوم تاریخ ایران باستان را که در این درس به آنها اشاره شده است، فهرست کنید. منابع دست اول: الف- منشور کورش بزرگ ب- سنگ نوشته داریوش بزرگ در بیستون - ج - سنگ نوشته آشور بانی پال فرمانروای آشور- د - ستونها و نقش برجسته های تخت جمشید- ه- آرامگاه داریوش سوم در تخت جمشید . منابع دست دوم: الف - نقاشی کشتی زمان هخامنشی -ب- تندیس آریوبرزن - ج- کتاب تاریخ مردم ایران قبل از اسلام، دکتر عبدالحسین زرین کوب

درس دهم (اشکانیان و ساسانیان)

- 1- مردم ایران نسبت به اسکندر و سربازان مقدونی چه دیدگاهی داشتند؟ مردم ایران نسبت به اسکندر و سربازان مقدونی و یونانی او، به چشم بیگانه نگاه می کردند و از سلطه بیگانگان بر سرزمین شان ناخرسند بودند.
- 2- مردم ایران برای نشان دادن ناخرسندی خود نسبت به اسکندر و سربازان او، چه واکنش هایی نشان می دادند؟ آنها مقاومت هایی به شکل نافرمانی و شورش در مناطق مختلف کشور در برابر اسکندر و لشکریان او صورت دادند.
- 3- چرا نافرمانی ها و شورش های مخالف اسکندر به نتیجه نمی رسید؟ این نافرمانی ها و شورش ها به دلیل آنکه پراکنده بود و میان آنها ارتباط و هماهنگی وجود نداشت به نتیجه مطلوب نرسید.
- 4- اسکندر در کدام شهر درگذشت و سرنوشت قلمرو پهناور او چه شد؟ او در شهر بابل در سال 323 ق.م درگذشت و قلمرو پهناور او توسط جانشینانش تجزیه شد. پلافاصله پس از مرگ وی، جنگ های داخلی میان سردارانش برای بدست گرفتن قدرت آغاز شد.
- 5- سلسله سلوکیان چگونه و به رهبری چه کسی تأسیس شد؟ چند سال پس از مرگ اسکندر، یکی از سرداران او به نام سلوکوس بر بین النهرین، بخش هایی از آسیای صغیر، سوریه و فلات ایران حاکم شد و سلسله پادشاهی سلوکیان را تشکیل داد.
- 6- سلوکوس اول چه لقبی به خود داد و چه اقداماتی انجام داد؟ او خود را نیکاتور یعنی فاتح خواند و ابتدا شهری را که به نام او سلوکیه نامیده شد و در ساحل غربی رود دجله قرار داشت به عنوان پایتخت برگزید. اما چند سال بعد، پایتخت خود را به شهر انطاکیه در شمال سوریه منتقل کرد.
- 7- هدف سلوکیان از ایجاد شهرهای جدید در قلمرو خود در ایران چه بود؟ آنها قصد داشتند با ایجاد شهرهای جدید و کوچاندن یونانیان به این شهرها، فرهنگ یونانی را در ایران و دیگر متصرفات اسکندر در آسیا، رواج دهند. این شهرها بر اساس معماری یونانی برپا شده بودند و ساکنان آنها وظیفه داشتند از وقوع شورش های احتمالی و هجوم طوایف کوچرو جلوگیری کنند. از سوی دیگر این شهرها زمینه گسترش فعالیت های تجاری با سرزمین های دور و نزدیک را فراهم می آوردند.

- 8- چه عاملی باعث شد سلوکیان نسبت به متصرفات خود در شرق ایران غافل شوند؟ نتیجه این غفلت چه شد؟ آنها از اوایل تشکیل حکومت خود، با جانشینان اسکندر در مصر وارد رقابت و درگیری شدند. از این رو عمده توجه شاهان سلوکی به مناطق غربی قلمرو خودشان بود و بر متصرفات شرقی خویش نظارت و سلطه کامل نداشتند. این مسئله سبب شد که به تدریج افراد یا خاندانهایی در نواحی شمال شرقی فلات ایران قدرت را بدست گیرند و به فکر استقلال از حکومت سلوکیان بیفتند..**
- 9- چرا گفته می شود پایه های حکومت سلوکیان در ایران سست و لرزان بود؟ سلوکیان اقوام گوناگون را تنها به زور زیر فرمان خود نگاه داشته بودند و هیچ گاه نتوانستند حس همزیستی و یگانگی با اقوام ایرانی را در قلمرو خود ایجاد کنند و فرهنگ یونانی نتوانست در ایران گسترش و نفوذ عمیق پیدا کند.**
- 10- در رابطه با سلسله اشکانیان به این پرسش ها پاسخ داده شود:**
الف) بنیانگذار این سلسله چه نام داشت؟ آرشک
ب) این خاندان از کدام قبیله بودند؟ قبیله پرنی یا آپرنی
ج) چرا به این سلسله نام اشکانیان داده شد؟ زیرا بنیانگذار آنان آرشک نام داشت و جانشینانش به احترام او لقب آرشک و بعدها اشک را به نام خود افزودند و بدین ترتیب این سلسله آرشکانیان و اشکانیان نامیده شد
د) بنیانگذار این سلسله اولین بار چگونه بر سلوکیان شورید؟ آرشک در ناحیه ای در نزدیکی قوچان امروزی بر فرمانروای سلوکی شورید و پارت و گرگان را از دست سلوکیان خارج کرد
- 11- اشکانیان به چه ترتیب توانستند سلوکیان را بطور کامل از ایران بیرون کنند؟ اشکانیان با استفاده از جنگاوران قبایل شرق ایران که در سوار کاری و تیراندازی با کمان مهارت فراوان داشتند سپاه ورزیده ای را تشکیل دادند. آنان به تدریج به سمت غرب پیشروی کردند و پس از قریب به صدسال جنگ و گریز موفق شدند سلوکیان را بطور کامل از ایران بیرون کنند**
- 12- پایتخت های اشکانیان را نام ببرید؟ شهر نسا در ترکمنستان کنونی - شهر صد دروازه که یونانیان به آن هکاتم پلیس می گفتند در حوالی دامغان امروزی و شهر تیسفون در نزدیکی بغداد امروزی**
- 13- چرا نخستین فرمانروایان اشکانی ناچار به اظهار اطاعت از سلوکیان بودند؟ برای حفظ قلمرو خود**
- 14- اوضاع سلسله اشکانی را در زمان مهرداد اول توضیح دهید؟ مهرداد یکم با تسلط بر مناطق وسیعی در سرتاسر ایران، قدرت و قلمرو حکومت اشکانی را بطور چشمگیری افزایش داد. در دوران فرمانروایی او، سلسله اشکانی از یک حکومت محلی در شرق فلات ایران به یک پادشاهی قدرتمند تبدیل شد.**
- 15- اقدامات مهرداد دوم اشکانی را توضیح دهید؟ مهرداد دوم نیز از جمله پادشاهان لایق و با تدبیر اشکانی بود. با فتوحاتی که مهرداد دوم انجام داد، وسعت قلمرو اشکانی به نهایت خود رسید و پایه های قدرت و سلطنت آنان استوار گردید. در روزگار مهرداد دوم، سفیرانی از چین به ایران آمدند و در پی این سفارت ها بود که روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جاده ابریشم توسعه پیدا کرد. در دوران همین پادشاه بود که اشکانیان تا رود فرات پیش رفتند و با امپراتوری روم همسایه شدند.**
- 16- یکی از مسائل مهم در سیاست خارجی حکومت اشکانی را بنویسید؟ اختلافات و جنگ های مکرر با امپراتوری روم شرقی بود**
- 17- علت جنگهای بین اشکانیان ایران و امپراتوری روم چه بود؟ در آنزمان امپراتوری قدرتمند روم در پی گسترش قلمرو خود به سمت شرق بود و گاه به گاه**

سپاه بزرگی روانه ایران می کرد. اما اشکانیان نیز مصمم بودند که با تمام قوا از مرزهای غربی ایران دفاع کنند و اجازه ندهند که بار دیگر بیگانگان بر کشور سلطه یابند.
-18 **یکی از مهم ترین جنگهای اشکانیان و روم در زمان**

پادشاهی ..... اتفاق افتاد. اُرد دوم
-19 **در خصوص نبرد حران به پرسش های زیر پاسخ داده شود؟**

الف) جنگ حران در زمان کدام شاه اشکانی اتفاق افتاد؟ در زمان اُرد دوم

ب) سردار مشهور روم در این جنگ چه نام داشت؟ کراسوس

ج) جنگ در چه مکانی رخ داد و نتیجه آن چه بود؟ در مکانی به نام حران رخ داد و سپاه روم شکست خورد

د) فرماندهی سپاه ایران در این جن را چه کسی بر عهده داشت؟ سردار بی باک و شجاع ایرانی به نام سورنا

20- پس از جنگ حران ایران و روم بیشتر بر سر کدام مناطق با هم جنگیدند؟
بر سر تسلط بر ارمنستان و مرزهای سوریه با هم جنگیدند

21- نظام حکومتی اشکانیان چگونه حکومتی بود؟ مجموعه ای از حکومت های نیمه مستقل بود که به حکومت مرکزی اشکانی مالیات و نیروی نظامی می دادند. این نوع حکومت را ملوک الطوایفی خوانده اند.

22- چرا برخی حاکمان محلی در صدد نافرمانی از حکومت اشکانی برآمدند؟
حکومت اشکانی بر اثر جنگهای پیاپی با امپراتوری روم در مرزهای غربی و نیز درگیریهایی نظامی در مرزهای شرقی، در اوایل قرن سوم میلادی به سستی گرایید. از این رو برخی حاکمان محلی در صدد نافرمانی برآمدند.

23- آخرین شاه اشکانی چه کسی بود و حکومت وی چگونه از هم پاشید؟ اردوان چهارم (پنجم) بود که در برابر مشکلات داخلی موفق نبود و نتوانست خاندان ساسانی را که در فارس بر او شوریده بودند، آرام کند. سرانجام اردوان در جنگ با اردشیر بابکان ساسانی شکست خورد و کشته شد و سلسله اشکانی از هم پاشید.

24- جنبه های متعدد میراث اشکانیان را توضیح دهید؟ حکومت اشکانی با رشادت و روحیه جنگاوری، ایران را از چنگ بیگانگان بیرون آورد. اشکانیان با آسان گیری و مداراجویی فرهنگی و دینی، اقوام و فرقه های دینی گوناگون و حتی یونانی تباران ایران را که در سراسر قلمرو آنها پراکنده بودند، در کنار یکدیگر حفظ کردند. سلسله اشکانی با اعمال چنین سیاست هایی بود که در دوران پس از اسکندر، توانست به ایران استقلال و حیثیت دوباره ببخشد. اشکانیان به تدریج با پیوند دادن اجزای مختلف فرهنگ ایرانی و ترویج ایران گرایی، ایران را احیا کردند.

25- ساسانیان نام خود را از چه کسی گرفته اند؟ از ساسان، نیای اردشیر بابکان که سر دودمان آن سلسله بوده است.

26- شخصیت ساسان را توضیح دهید؟ ساسان موبد نیایشگاه زرتشتی آناهیتا در شهر استخر واقع در منطقه پارس بود. او با دختر یکی از شاهان محلی پارس ازدواج کرد و بر نفوذ و قدرت خانواده خود افزود.

27- اردشیر بابکان چگونه به قدرت رسید و سلسله ساسانی را تأسیس کرد؟
ابتدا بابک پدر اردشیر در پارس اعلام استقلال کرد. اردوان پنجم آخرین شاه اشکانی که

- از استقلال طلبی ساسانیان احساس خطر می کرد، به مقابله شتافت. اما در نهایت از اردشیر بابکان شکست خورد و سلسله ساسانیان به جای اشکانیان بر سر کار آمد.
- 28- اردشیر ساسانی در شهر..... تاجگذاری کرد و آن را به پایتختی برگزید. تیسفون**
- 29- ساسانیان مصمم بودند چه نوع حکومتی را جایگزین حکومت اشکانی نمایند؟ آنان مصمم بودند به جای حکومت ملوک طوایفی اشکانی، حکومتی متمرکز و قدرتمند ایجاد کنند که دستورات و قوانین آن در سرتاسر ایران اطاعت شود.**
- 30- اردشیر ساسانی برای تثبیت قدرت خود با چه مشکلاتی روبرو بود و چگونه آنها را برطرف کرد؟** اردشیر با مشکلات متعدد داخلی روبرو شد. بسیاری از حاکمان محلی که نمی خواستند استقلال نسبی خود را از دست بدهند با حکومت جدید به مخالفت برخاستند. اردشیر بسیاری از مخالفان را با جنگ بر سر جای خود نشانده و برخی دیگر را با نامه نگاری و ارائه دلیل های گوناگون با خود همراه کرد.
- 31- مشکلات حکومت ساسانی در خارج از مرزها رایان کنید؟** یکی از این مشکلات، امپراتوری روم شرقی بود که پی در پی به سرزمین های ایرانی حمله می کرد. از سوی دیگر یورش های مکرر قبایل بیابانگرد به مرزهای ایران، ساسانیان را به زحمت می انداخت.
- 32- حکومت ساسانی بر اثر چه اقداماتی گسترش یافت و تثبیت شد؟** با اقدامات پادشاهانی مانند شاپور یکم و شاپور دوم که موفقیت های سیاسی و نظامی بزرگی در داخل و خارج کسب کردند، گسترش یافت و تثبیت شد.
- 33- جنبش مزدک در زمان کدام پادشاه ساسانی اتفاق افتاد؟** در زمان قباد یکم
- 34- جنبش مزدک خواستار چه چیزهایی بود؟** مزدک طرفدار برابری مردم در بهره مندی از منافع اقتصادی و اجتماعی بود. او اعتقاد داشت مردم باید در زندگی از امکانات یکسان برخوردار باشند و خواهان آن بود که زمین و دارایی طبقات بالا، میان تهیدستان تقسیم شود. با وجود آنکه مزدک پیروان خود را از ستیز با طبقات بالا منع کرده بود، اما اموال بسیاری از بزرگان غارت شد و کار به خشونت و افراط کشیده شد.
- 35- چرا قباد ساسانی در ابتدا از جنبش مزدک جانبداری کرد؟** زیرا می خواست از این طریق از قدرت اشراف، نجبا و موبدان بکاهد و دست آنان را از امور کشوری کوتاه کند.
- 36- اشراف و نجبای ساسانی با قباد چگونه رفتار کردند؟** او را از پادشاهی برکنار و زندانی کردند
- 37- قباد بعد از بازگشت دوباره به قدرت چه موضعی نسبت به مزدکی ها گرفت؟** وی برای حفظ موقعیت خود با مخالفان مزدک همراهی کرد.
- 38- عاقبت کار مزدک چه شد؟** در پایان دوران قباد، با هدایت خسرو، پسر و جانشین او، مزدک به مناظره ای ساختگی دعوت شد که در پایان آن، به همراه تعدادی از هوادارانش به قتل رسید.
- 39- خسرو انوشیروان ساسانی چه اقداماتی انجام داد؟** او یکی از پادشاهان مشهور ساسانی به شمار می رود. این پادشاه برای سامان بخشیدن به اوضاع کشور، اصلاحاتی را در زمینه اداری، نظامی و اقتصادی انجام داد ولی با اینهمه نتوانست مشکلات و مسائل داخلی حکومت ساسانی را برای همیشه حل کند.
- 40- پس از انوشیروان، چه کسی به پادشاهی رسید و چه اتفاق مهمی در زمان او رخ داد؟** هرمز چهارم به تخت نشست. اختلاف و نزاع سیاسی در دربار ساسانیان اوج گرفت و یکی از سرداران مشهور به نام بهرام چوبین با پشتیبانی بزرگان علیه

پادشاه سر به شورش برداشت و او را از قدرت برکنار نمود و خود به جای او به پادشاهی نشست.

- 41- رقابت و اختلاف و دشمنی میان ساسانیان و رومی ها بر سر چه منافی بود؟** دو کشور بر سر تسلط بر برخی سرزمین های سرحدی بویژه منطقه ارمنستان با یکدیگر اختلاف و درگیری داشتند. یکی از اهداف رومیان از لشکرکشی پی در پی به ایران، تسلط بر مسیرهای تجاری بود که به هند و چین می رسید. آنها می خواستند به طور مستقیم با این کشورها رابطه تجاری داشته باشند اما شاهان اشکانی و ساسانی با آگاهی از اهمیت و منافی که این مسیرهای تجاری برای ایران داشت می کوشیدند تا مانع موفقیت رومیان شوند.
- 42- جنگهای رومیان با ایران در زمان پادشاهی شاپور یکم ساسانی را بنویسید؟** دو مورد از جنگهای دوره ساسانی در زمان شاپور یکم روی داد که در یکی از آنها گردیانوس امپراتور روم کشته شد و در دیگری والریانوس امپراتور روم به اسارت درآمد.
- 43- مشکل مقابله با بیابانگردان در دوران ساسانی را بررسی کنید؟** هجوم مکرر اقوام بیابانگرد به شهرها و آبادی های ایران در مناطق سرحدی بود. قبایل صحراگرد آسیای مرکزی مکرر به مرزهای شمال شرقی ایران در منطقه خراسان هجوم می آوردند و به تخریب و غارت می پرداختند. شاهان ساسانی برای مقابله با تهاجم ویرانگر این قبایل، اقدام به لشکرکشی کردند و هزینه های زیادی را متقبل شدند.
- 44- چگونگی برخورد حکومت ساسانی را با قبایل بیابانگرد عرب توضیح دهید؟** این قبایل به شهرها و آبادی های ایران در حاشیه جنوبی خلیج فارس و دریای عمان دستبرد می زدند. به همین دلیل شاپور دوم ساسانی در جریان یک عملیات نظامی، اعراب متجاوز را به سختی گوش مالی داد.
- 45- حکومت ساسانی برای جلوگیری از غارتگری اعراب چه اقدامی انجام داد؟** بعدها حکومت ساسانی برای جلوگیری از غارتگری اعراب، حکومتی دست نشانده به ریاست اعراب لخمی (لخمیان) در جنوب غربی ایران به مرکزیت حیره تأسیس کرد.
- 46- بروز اختلاف میان شاه و بزرگان کشور در دوران ساسانی چه نتایجی در بر داشت؟** این اختلافات گاه چنان شدت یافت که به برکناری و حتی قتل پادشاه می انجامید. برکناری قباد، کشتن هرمز چهارم، کشتن خسرو پرویز، آشفتگی سیاسی در درون دربار و سرانجام تضعیف حکومت و کشور از نتایج این اختلافات بود.
- 47- برخی از عوامل مؤثر در سقوط ساسانیان را بیان کنید؟** 1- ضعف قدرت سیاسی پادشاهان ساسانی به دلیل اختلاف و درگیری پیاپی با اشراف و بزرگان 2- شورش مکرر فرماندهان نظامی و دخالت آنان در کشمکش های سیاسی 3- نارضایتی توده مردم از حکومت ساسانی به سبب وجود تبعیض ها و نابرابری های اجتماعی و اقتصادی و عدم مقاومت جدی آنان در برابر اعراب 4- کاهش توان اقتصادی حکومت ساسانی به سبب طغیان رودخانه های دجله و فرات و شکسته شدن سدها و به زیر آب رفتن زمین های حاصلخیز آسورستان (بین النهرین) 5- پیام جذاب دین اسلام که جهانیان را به پرستش خدای یگانه و برابری و برادری فرا می خواند 6- انگیزه و روحیه قوی اعراب مسلمان

- 1- **چه عواملی به بروز حرکت های استقلال طلبی در مناطق شرقی قلمرو سلوکیان کمک کرد؟** آنها از اوایل تشکیل حکومت خود، با جانشینان اسکندر در مصر وارد رقابت و درگیری شدند. از این رو عمده توجه شاهان سلوکی به مناطق غربی قلمرو خودشان بود و بر متصرفات شرقی خویش نظارت و سلطه کامل نداشتند. این مسئله سبب شد که به تدریج افراد یا خاندانهایی در نواحی شمال شرقی فلات ایران قدرت را بدست گیرند و به فکر استقلال از حکومت سلوکیان بیفتند..
- 2- **موقعیت حکومت اشکانیان در دوران پادشاهی مهرداد یکم و مهرداد دوم را شرح دهید؟** مهرداد یکم با تسلط بر مناطق وسیعی در سرتاسر ایران، قدرت و قلمرو حکومت اشکانی را بطور چشمگیری افزایش داد. در دوران فرمانروایی او، سلسله اشکانی از یک حکومت محلی در شرق فلات ایران به یک پادشاهی قدرتمند تبدیل شد. مهرداد دوم نیز از جمله پادشاهان لایق و با تدبیر اشکانی بود. با فتوحاتی که مهرداد دوم انجام داد، وسعت قلمرو اشکانی به نهایت خود رسید و پایه های قدرت و سلطنت آنان استوار گردید. در روزگار مهرداد دوم، سفیرانی از چین به ایران آمدند و در پی این سفارت ها بود که روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جاده ابریشم توسعه پیدا کرد. در دوران همین پادشاه بود که اشکانیان تا رود فرات پیش رفتند و با امپراتوری روم همسایه شدند.
- 3- **دلایل بروز جنگ های پی در پی میان امپراتوری روم و ایران را در دوران اشکانی و ساسانی بررسی نمایید؟** دو کشور بر سر تسلط بر برخی سرزمین های سرحدی بویژه منطقه ارمنستان با یکدیگر اختلاف و درگیری داشتند. یکی از اهداف رومیان از لشکرکشی پی در پی به ایران، تسلط بر مسیرهای تجاری بود که به هند و چین می رسید. آنها می خواستند به طور مستقیم با این کشورها رابطه تجاری داشته باشند اما شاهان اشکانی و ساسانی با آگاهی از اهمیت و منافعی که این مسیرهای تجاری برای ایران داشت می کوشیدند تا مانع موفقیت رومیان شوند.
- 4- **حکومت ساسانی در اواخر دوران خود با چه مسائلی و مشکلات داخلی مواجه بود؟** با مشکلاتی شامل اختلاف شدید میان بزرگان و پادشاه مواجه شد. این اختلافات گاه چنان شدت یافت که به برکناری و حتی قتل پادشاه می انجامید. برکناری قباد، کشتن هرمز چهارم، کشتن خسرو پرویز، آشفتگی سیاسی در درون دربار و سرانجام تضعیف حکومت و کشور از نتایج این اختلافات بود.

درس یازدهم (آیین کشورداری)

- 1- **تشکیلات اداری دوره ماد چگونه بود؟** از نحوه اداره کشور و تشکیلات اداری در دوران ماد به دلیل کمبود اسناد و شواهد مکتوب، بسیار دشوار است. به نظر میرسد که شاهان ماد به تقلید از شاهان پیشین و معاصر خود حکومت می کردند و احتمالاً دربار و تشکیلات اداری محدود و کوچکی داشته اند که شامل پادشاه و برخی صاحب منصبان درباری، فرماندهان نظامی و حاکمان محلی می شده است.
- 2- **منابع اطلاعاتی در مورد شیوه کشورداری هخامنشی را نام ببرید؟** سنگ نوشته ها و لوح های گلی هخامنشی و نیز نوشته های مورخان یونانی عهد باستان، حاوی اطلاعات ارزشمندی در خصوص نظام حکومتی و تشکیلات اداری آن دوران هستند.
- 3- **نقش شاه در تشکیلات سیاسی هخامنشی را بیان کنید؟** در رأس تشکیلات سیاسی و اداری هخامنشیان، پادشاه قرار داشت که از اختیارات فراوانی در اداره امور کشور برخوردار بود. پادشاه هخامنشی و بویژه داریوش یکم، ادعا می کردند که به

- خواست اهوره مزدا به مقام پادشاهی دست یافته اند و به یاری او بر کشور فرمان می رانند.
- 4-** در دوره هخامنشی، شاه معمولاً با چه کسانی مشورت می کرد؟ یک گروه مشورتی شامل بلندپایگان سیاسی، نظامی، اداری و احتمالاً مذهبی و حقوقی در کنار پادشاه حضور داشتند که وی در باره مسائل مهم حکومتی بویژه جنگ و صلح با آنان مشورت می کرد..
- 5-** چرا هخامنشیان نیازمند شیوه های جدید مملکت داری بودند؟ هخامنشیان برای اداره قلمرو پهناور حکومت خود که شامل سرزمین های گوناگون با اقوام، فرهنگ ها و آداب و رسوم متفاوت می شد، نیازمند شیوه های مدیریتی تازه و تشکیلات حکومتی کارآمدی بودند.
- 6-** شیوه مدیریتی کوروش بزرگ چگونه بود؟ کوروش، از تشکیلات و تجربه های اداری حکومت های پیشین، برای اداره امور کشور استفاده کرد و شیوه جدیدی از فرمانروایی خردمندان را که مبتنی بر احترام به دین و فرهنگ مردم سرزمین های فتح شده و مشارکت آنان در حکومت بود، ارائه نمود. سیاست کوروش بزرگ این بود که از طریق مشارکت دادن اقوام و ملت های تابعه در اداره حکومت هخامنشی، وفاداری و پشتیبانی آنان را نسبت به خود جلب کند.
- 7-** داریوش اول برای اداره بهتر کشور، چه اقداماتی کرد؟ این پادشاه هوشمند و لایق برای سامان دادن امور و اداره بهتر قلمرو پهناور تحت فرمان خود، نظام اداری منظم و کارآمدی را پدید آورد. ازین رو، وی به عنوان بنیانگذار و طراح اصلی نظام سیاسی - اداری حکومت هخامنشیان شناخته می شود.
- 8-** نظام سیاسی - اداری که داریوش یکم ایجاد کرد به دو بخش تقسیم می شد. آنها را بیان کنید؟ 1- تشکیلات اداری مرکزی - 2- تشکیلات استانی یا ساتراپی
- 9-** تشکیلات اداری مرکزی دوره داریوش هخامنشی را توضیح دهید؟ تشکیلات اداری مرکزی در درون دربار هخامنشی در پایتخت، ساماندهی شده بود و اجزای اصلی آن را خزانه شاهی، انبار شاهی و دیوان شاهی تشکیل می دادند. هر یک از این اجزا تحت اداره یکی از نجای بلندپایه مادی و یا پارسی قرار داشت.
- 10-** اجزای اصلی تشکیلات اداری مرکزی دوره داریوش هخامنشی را بنویسید؟ خزانه شاهی، انبار شاهی، دیوان شاهی
- 11-** وظیفه دیوان شاهی در دوره هخامنشی را بیان کنید؟ دیوان شاهی وظیفه مهم نگارش، تنظیم، ثبت و نگهداری نامه ها، اسناد و نوشته های دولتی را بر عهده داشت. در این دیوان تعداد زیادی از دبیران و منشیان کار می کردند که به زبان ها و خط های رایج در سرزمین های تابعه هخامنشیان آشنا بودند.
- 12-** در زمان هخامنشیان وظیفه بازرسی و نظارت بر عملکرد مقام ها و مأموران دولتی چگونه صورت می گرفت؟ این وظیفه در پایتخت و شهری (ها) ساتراپی (ها) بر عهده یکی از خویشاوندان نزدیک شاه و یا یکی از درباریان مورد اعتماد و وفادار به او قرار می گرفت.
- 13-** در زمان هخامنشیان، مسئول بازرسی و مأموران تحت فرمانش به عنوان..... معروف بودند. چشم و گوش شاه
- 14-** در زمان هخامنشیان مسئول بازرسی و مأموران او (چشم و گوش شاه) وظیفه خود را چگونه انجام می دادند؟ آنان بطور منظم به بخش های مختلف قلمرو سرمی کشیدند تا اطمینان پیدا کنند که صاحب منصبان حکومتی وظایف خود را به درستی انجام می دهند و اوضاع کشور به سامان است.

- 15- **داریوش هخامنشی چه تحولی در تشکیلات استانی ایجاد کرد؟** داریوش تشکیلات استانی یا ساتراپی و شیوه اداره آنها را از نو سامان داد و قواعد تازه ای را برای نظارت و تسلط بیشتر حکومت مرکزی بر ساتراپ ها بوجود آورد.
- 16- **نظام سیاسی- اداری که داریوش تأسیس کرد، چه نتیجه ای داد؟** موجب وحدت بیشتر قلمرو هخامنشیان شد و حکومتی متمرکز و نیرومند پدید آورد.
- 17- **تشکیلات دیوانی و تقسیمات کشوری ایران در زمان سلطه سلوکیان چگونه بود؟** آنان بخش عمده ای از این تشکیلات را از هخامنشیان گرفتند، تقسیمات کشوری همانند هخامنشیان بود و قلمرو آنها هم به شهری ها(ساتراپی ها) تقسیم شده بود، مالیات گیری مانند زمان هخامنشی بود، آنان به سیاست مدارای دینی شاهان هخامنشی ادامه دادند.
- 18- **خاندان اشکانی به اتکاء چه کسانی به قدرت رسیدند؟** آنان به اتکاء جنگاوران قبایل صحراگرد شرق ایران بقدرت رسیدند.

